

Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj

Berisha, Vijoleta

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:446595>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj
(Završni rad)

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj
(Završni rad)

Ime i prezime: Vijoleta Berisha

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

Mentor: Doc. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Područje: Društvena znanost

Polje: Ekonomija

Grana: Opća ekonomija

Pula, 5. travnja 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Violeta Berisha, dolje potpisana, kandidatkinja za prvostupnicu Ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Vijoleta Berisha dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom: Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OGRANIČENJA KONVENCIONALNAE POLJOPRIVREDE	3
2.1. Negativan utjecaj na okoliš.....	3
2.2. Energetska neučinkovitost.....	5
2.3. Gospodarska (ne)djelotvornost	6
2.4. Socijalno politički aspekti konvencionalne poljoprivrede	8
3. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA	10
3.1. Temeljne karakteristike.....	10
3.2. Ekonomski značaj.....	13
3.3. Održivost	14
4. RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE	19
4.1. Razvoj ekološke poljoprivrede u svijetu	19
4.2. Razvoj ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji	24
5. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA U REPUBLICI HRVATSKOJ	32
5.1. Razvoj ekološke poljoprivrede.....	32
5.2. Uspješni primjeri ekološke poljoprivrede.....	36
5.3. Empirijsko istraživanje.....	40
5.4. Buduće smjernice razvoja.....	45
6. ZAKLJUČAK	48
POPIS LITERATURE	50
POPIS SLIKA, GRAFOVA I TABLICA.....	52
POPIS PRILOGA	53

1. UVOD

Dosadašnji razvoj čovječanstva utjecao je na pojavu i širenje brojnih problema s gledišta onečišćenja okoliša i kvalitete života sadašnjih i budućih generacija. Neplanirani i nekontrolirani gospodarski, socioekonomski, tehničko-tehnološki i pravno-politički razvoj rezultirao je prekomjernom eksploatacijom prirodnih resursa, ugrožavanjem prirodnog sustava (flore i faune), izumiranjem brojnih biljnih i životinjskih vrsta, smanjenjem kvalitete života i potencionalnom ugroženosti budućih generacija (naraštaja).

Krajem prošlog stoljeća pojavljuje se zabrinutost za navedene probleme i opstanak budućih generacija. Tada se javlja i koncept održivosti, odnosno održivog razvoja. U okviru navedenoga, promišlja se o mnogim gospodarskim pojavama i procesima koji se poimaju kao glavni zagađivači prirode i okoliša. Shodno navedenom, konvencionalna poljoprivreda gubi na značaju, te se promovira i potencira razvoj ekološke poljoprivrede. U današnjici se dodatno intenzivira njezin značaj i razvoj zbog niza dobrobiti koje donosi i korespodencije s načelima održivog razvoja. Smatra se da će se jednaki trend nastaviti i u budućnosti kada se očekuje još veći interes svih dionika za bavljenje ekološkom poljoprivredom, kao i njezin intenzivniji razvoj.

Unatoč sve dominantnijem značaju ekološke poljoprivrede na globalnoj i nacionalnoj razini, može se reći da šira javnost, a i neki ključni dionici nisu adekvatno upoznati s ovim terminom, njegovim obilježjima, budućim potencijalima i tematikom generalno. To se potvrđuje i na temelju provedenog empirijskog istraživanja koje pokazuje visoki stupanj neznanja o predmetnoj problematici na primjeru studentske populacije.

Cilj ovoga rada je analiza dosadašnjeg razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj ,dok svrha rada je stvoriti osnovu za procjenu budućih kretanja glede razvoja ekološke poljoprivrede i mogućih očekivanja u svezi navedenoga.

Rad se pored uvoda i zaključka sastoji od četiri poglavlja.

Prvo poglavlje posvećeno je konvencionalnoj poljoprivredi. U njemu se pojmovno određuje značenje konvencionalne poljoprivrede, identificiraju se njezine značajke, odnosno problemi koje njezin razvoj uzrokuje. Pri tome se posebno navodi negativan utjecaj na okoliš, energetska neefikasnost, gospodarska nedjelotvornost, te ukratko socijalno politički aspekti konvencionalne ili industrijske poljoprivrede. Sljedeće poglavlje tiče se ekološke poljoprivrede, a problematici se pristupa na sličan način kao i na prethodnom primjeru. Unutar ovoga poglavlja analiziraju se njezine temeljne karakteristike, ekonomski značaj i održivost.

U narednom poglavlju daje se pregled razvoja ekološke poljoprivrede u svijetu i Europskoj uniji. Posljednje poglavlje razmatra dosadašnji razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj i mogućnosti budućeg razvoja. Osim navedenoga, prikazuju se odabrani primjeri uspješnih obiteljskih gospodarstava (OPG-a). Za potrebe ovoga poglavlja, a time i rada, provedena je anketa procjene percepcije o značenju u značaju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj, a čiji se rezultati razmatraju u okviru ovoga poglavlja. U konačnici su identificirane i detaljnije objašnjene smjernice budućeg razvoja ekološke poljoprivrede na ovome teritoriju.

Metodologija istraživanja rada utemeljena je na nekoliko osnovnih metoda istraživanja i to: empirijskoj metodi, metodi analize, metodi sinteze, metodi apstrakcije, deduktivnoj metodi, statističkoj metodi, te metodi deskripcije.

2. OGRANIČENJA KONVENCIONALNE POLJOPRIVREDE

Konvencionalna poljoprivreda u današnjici predstavlja ozbiljnu prijetnju okolišu i čovjeku. Ona je jedan od najvećih zagađivača okoliša, uz industriju i promet. Međutim, važno je istaknuti da je konvencionalna poljoprivreda istovremeno izvor onečišćenja okoliša, ali i žrtva tog istog onečišćenja, što se za industriju i promet ne može tvrditi.

Iako većina dionika (interesnih skupina) nije u potpunosti upoznata s negativnim utjecajima konvencionalne poljoprivreda na okoliš, on se može sagledati kroz nekoliko aspekata ili smjerova njezina negativnoga djelovanja. Ona šteti okolišu i kvaliteti života generalno putem intenzivnog korištenja mineralnih gnojiva, pesticida, herbicida, fungicida, veterinarskih preparata, strojeva i ostaloga.

Može se zaključiti da je štetan utjecaj konvencionalne poljoprivreda po okoliš višestruk, a očituje se kroz antropogenu degradaciju i smanjenje plodnosti tla, onečišćenje voda, tla i zraka, smanjenu bioraznolikosti, osiromašenje krajobraza, nestanak prirodnih staništa, smanjenje atraktivnosti okoliša i ostalo. Generalno, moguće je reći da se njezini štetni utjecaji na okoliš reflektiraju u nekoliko smjerova, a svaki od njih utječe na nastanak i razvoj nekog drugog negativnog učinka. Stoga je moguće govoriti o njezinom induktivnom učinku na okoliš koji je nedvojbeno negativnog karaktera.

2.1. Negativan utjecaj na okoliš

Konvencionalna poljoprivreda podrazumijeva klasičnu poljoprivredu, odnosno poljoprivredu koja se intenzivno razvija u drugoj polovici XX. stoljeća. Ona se može definirati kao prekomjerno, neracionalno i nekontrolirano trošenje neobnovljivih prirodnih resursa, odnosno uvjetno obnovljivih, kao i korištenje agrokemikalija koje ostavljaju trajne štetne posljedice na okoliš remeteći cjelokupni ekosustav.¹ Osnovni i jedini cilj ovakve poljoprivreda je maksimizacija prinosa po jedinici poljoprivredne površine, odnosno maksimizacija profita.

Klasična ili konvencionalna poljoprivreda čista je suprotnost načelima i vrijednostima održivosti, a to se primarno očituje kroz navedene negativne učinke na okoliš. Osim destruktivnog djelovanja na ekološku dimenziju, konvencionalna poljoprivreda potkopava i onu socijalnu, te ekonomsku.

¹ Pejnović, D. et al. (2009.): "*Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj: problemi i mogućnosti razvoja*", <http://www.hrca.hr/file/128719>, 9. siječanj 2016. str. 2.

To se očituje kroz deagrarizaciju i deruralizaciju, odnosno destabilizaciju ruralnog prostora. Izuzev navedenoga, misli se i na nepovoljno djelovanje na čovjeka i kvalitetu njegova života. Ekonomska se dimenzija također suočava s mnogim problemima koji proizlaze iz osiromašenje prostora i okoliša, gospodarske nedjelotvornosti konvencionalne poljoprivrede, stvaranje gubitaka, negativnog poslovanja i ostalih aspekata o kojima će biti riječi u nastavku poglavlja.

Negativni učinci konvencionalne poljoprivrede na okoliš razmatraju se kroz:

- antropogenu degradaciju i opadanje plodnosti tla;
- onečišćenje voda i aktivacijskih sustava, te tla i zraka;
- smanjena raznovrsnost flore i faune;
- osiromašenje krajobraza.²

Antropogena degradacija i opadanje tla odnosi se na smanjenje plodnosti većine tla, odnosno gubitak humusa i humusnog sloja, gubitak strukture tla, smanjenje efektivne dubine tla i onečišćenje tla. Svaki od navedenih učinaka vrlo je nepovoljan i trajno štetan po okoliš, ali i ljude s obzirom da je presudan za njihov opstanak.

U javnosti se često spominje problem onečišćenje tla teškim metalima. To je jedan od ozbiljnijih problema s kojima se okoliš susreće u suvremeno doba. Pored industrije i prometa, glavni uzročnik dospijeca teških metala u tlo je konvencionalna poljoprivreda. To se događa uslijed korištenja mineralnih gnojiva, pesticida i ostalih preparata.

Prema procjenama, globalni gubitak tla erozijom u posljednjih 40 godina odnosi se na čak 1/3 ukupno obradivih površina, odnosno na više od 10 milijuna hektara (ha) godišnje ili 75 milijardi tona tla na godinu.³ Naravno, erozija tla vodom se dramatično povećava na nagnutim površinama, ali i zbog moderne poljoprivredne prakse (tlo bez vegetacije, neprimjerena obrada, pad organske tvari i slično).

Osim navedenoga, konvencionalna poljoprivreda intenzivno utječe na onečišćenje voda i zraka što opstanak životinjskih vrsta, a u konačnici i čovjeka, čini upitnim. Vrlo je važno naglasiti da je voda jedan od najvrjedniji prirodnih resursa. Njezin značaj toliko je intenziviran pa u današnjici predstavlja strateški resurs i komparativnu prednost neke zemlje s gledišta tržišta i konkurentnosti. Osim zagađivanja vode, izniman problem je i njezino prekomjerno iskorištavanje. Naime, više od 70% globalne potrošnje slatke vode otpada na konvencionalnu poljoprivrednu

2 Znaor, D. (1996.): "*Ekološka poljoprivreda – poljoprivreda sutrašnjice*", Nakladni zavod Globus, Zagreb, str. 25.-30.

3 Pinova (2014.): "*Suvremena poljoprivredna proizvodnja*", http://pinova.hr/hr_HR/aktualno/suvremena-poljoprivredna-proizvodnja, 9. siječanj 2016.

proizvodnju, što predstavlja ozbiljan udio.⁴ Spomenutim korištenjem preparata u službi konvencionalne poljoprivrede intenzivno se onečišćuje voda, ali i zrak zbog isparavanje rezidua pesticida iz tla koje se tretira tim preparatima.

Onečišćenje zraka podrazumijeva prisutnost jedne ili više tvari u atmosferi u količinama koje jesu ili mogu biti štetne za ljudsko zdravlje i dobrobiti, te za biljni i životinjski svijet.⁵ Konvencionalna poljoprivreda je uzročnik ispuštanja mnogih plinova u atmosferu, čime se drastično povećava njihova koncentracija u zraku koja uzrokuje klimatske promjene odnosno globalno zatopljenje kao jednog od vodećih problema današnjice, ali i budućnosti. Ono ima iznimno negativan utjecaj na okoliš i predstavlja značajnu opasnost za opstanak biljnog svijeta i svih živih bića. Upravo se to nadovezuje i na degradaciju biljnog i životinjskog svijeta, te na smanjenje bioraznolikosti.

Osiromašenje krajobraza usko je povezano sa svime što je prethodno objašnjeno i zapravo je rezultat prethodnih problema koje uzrokuje ova vrsta poljoprivrede.

2.2. Energetska neučinkovitost

U današnjici poljoprivreda troši daleko više energije nego što je daje svojim proizvodima, a pri tome se primarno misli na enormnu potrošnju fosilne energije. Klasična poljoprivreda sve više postaje sinonim za prekomjernu potrošnju fosilnih goriva koja koristi za proizvodnju agrokemikalija, rad poljoprivredne mehanizacije i sam proces proizvodnje. To potvrđuje njezinu energetska neučinkovitost, odnosno negativnu energetska bilancu koja je rezultat prevelikog utroška energije po jedinici prinosa. Smatra se da će upravo to u budućnosti predstavljati najveći limitirajući faktor klasične poljoprivredne proizvodnje.⁶

O energetska neefikasnosti konvencionalne poljoprivrede najbolje svjedoče statistički podatci. U tablici što slijedi daje se pregled potrebne količine energije za proizvodnju određene količine agrokemikalija.

4 Lokvina (2013.): "Klasična (konvencionalna) poljoprivredna proizvodnja – negativne posljedice", <http://lokvina.hr/lokvina/klasicna-konvencionalna-poljoprivredna-proizvodnja-negativne-posljedice-2/>, 09. Siječnja 2016.

5 Ibid.

6 Ibid.

Tablica 1. Potrebna količina energije za proizvodnju 1 kg agrokemikalije

Materijal	Energija MJ/kg*	Materijal	Energija MJ/kg*
Čisti dušik	75,7	Herbicide atrazin	190
NPK gnojivo (9:25:25)	13,7	Herbicide paraguat	460
NPK gnojivo (22:11:11)	19,7	Fungicide maneb	99
Ureja (46,6% N)	34,7	Fungicide captan	115
Fosforni pentoksid	13,8	Insekticide karbaril	153
Kalijev okid	8,0	Insekticide kabofuran	454

Izvor: Znaos, D. (1996.): "Ekološka poljoprivreda – poljoprivreda sutrašnjice", Nakladni zavod Globus, Zagreb, str. 32.

* u izračun ulazi utrošak energije za iskop i transport sirovina, proces proizvodnje i transport do gospodarstava.

Prethodni podatci su dokaz negativne energetske bilance konvencionalne poljoprivrede. Shodno navedenom, njezin utrošak energije daleko je veći od proizvedene energije što je još jedna potvrda neodrživosti ove poljoprivrede.

Osim negativnog utjecaja na okoliš i energetske neefikasnosti konvencionalne poljoprivrede vrlo je važno analizirati i njezinu gospodarsku nedjelotvornost koja je prethodno spomenuta u okviru ekonomske dimenzije (ne)održivosti.

2.3. Gospodarska (ne)djelotvornost

Konvencionalna ili industrijska poljoprivreda je odraz industrijskog društva i industrijske ekonomije koja se razvija i u uvjetima suvremenoga doba, a koje prožima ideja o održivosti i održivom razvoju. Može se reći da ona čvrsto egzistira u vremenu nastanka i razvoja novih ideja suvremenoga društva.

Već je spomenuto kako je osnovni cilj konvencionalne poljoprivrede masovna proizvodnja i maksimalno iskorištenje jedinice poljoprivredne površine. Rezultat takvog djelovanja je hiperprodukcija, odnosno prekomjerna proizvodnja i stvaranje viškova hrane ili, jednostavno rečeno, gospodarska nedjelotvornost.

S obzirom na prekomjernu proizvodnju hrane koja se u konačnici ne uspijeva prodati nastaju enormni troškovi i gubitci. S takvim se problemom suočavaju i neke države članice Europske unije,

ali i ostale države diljem svijeta.

Može se jednostavno zaključiti da masovnom proizvodnjom dolazi do smanjenja cijene proizvoda, zbog stvaranja viškova na tržištu koji nemaju svoje kupce. Takvo djelovanje nepovoljno je za državu, ali i poljoprivrednike pa rezultira općim nezadovoljstvom među dionicima. Spomenuti problemi utječu na nepovoljan položaj poljoprivrede i njezinu nedjelotvornost, a u konačnici i na probleme u gospodarstvu države generalno. Gospodarska nedjelotvornost konvencionalne poljoprivrede veže se uz njezina osnovna obilježja kao što su:

- nadmetanje – brzina, količina i dobit;
- centralizacija – kontrola obradivih površina i kapitala;
- specijalizacija – ovisnost o znanosti i tehnologiji.⁷

Zaključuje se kako konvencionalna poljoprivreda prednost daje materijalističkom stavu i pogledu, a pri tome zanemaruje stvarne vrijednosti kao što su dugoročno promišljanje i planiranje, briga za budućnost i buduće naraštaje, stvaranje kvalitete, a ne količine, te ekološki integritet i cjeloviti napredak društva.

Postoji nekoliko paradigmi koje se vežu uz konvencionalnu poljoprivredu. Kao primjer navodi se paradigma konvencionalne proizvodnje koja podrazumijeva čestu proizvodnju nezdrave hrane koja se susreće s kritikama diljem svijeta. Međutim, njezin je globalni razmjer još uvijek gotovo nenadomjestiv jer na tržištu ne postoji dostatna količina ekološki proizvedenih dobara koja bi zadovoljila sve ljudske potrebe. Također, proizvodi konvencionalne poljoprivrede su tržišno i cjenovno pristupačniji, a time i potrošački tolerirani unatoč javnim upozorenjima o upitnoj kvaliteti i ispravnosti hrane.

U okviru navedenoga misli se i na genetski modificiranu hranu (GMO) koja podrazumijeva hranu od biljaka i životinja kojima je umetnut gen neke druge biljke i životinje s ciljem promjene nekoga svojstva. U svijetu postoji dilema oko ispravnosti i promicanja GMO hrane. Pri tome se navode neke od koristi ovakve hrane koje promoviraju njezini zagovornici, a to su povećanje otpornosti na štetočine i bolesti, veća tolerancija na stres (temperature, suše, temperature u tlu i slično), brži rast, hranjivije namirnice, otpornost prema herbicidima, te bolji okus. S druge pak strane, protivnici GMO hrane navode opasnost od neočekivanih nuspojava zbog različitih kemijskih spojeva čije djelovanje na ljudski organizam nije poznato, probleme pri etiketiranju ove hrane (zbunjenost potrošača, problem vegana i vegetarijanaca koji bi mogli konzumirati biljnu hranu u

⁷ Ibid.

kojoj se nalazi životinjski gen i slično), smanjenje raznolikosti vrsta, ekološku štetu (mogućnost nastanka korova otpornog na herbicide, nekontroliranog rasta biljaka i slično), prekomjernu upotrebu herbicida, problem pristupa GMO hrani (problemi monopola i komercijalnih interesa) i ostalo.⁸

Pitanje genetski modificiranih organizama, odnosno njihova uzgoja i puštanja u promet, danas izaziva brojne prijepore na globalnoj razini. Međunarodna trgovinska organizacija (*International Trade Organization* – ITO) nastoji liberalizirati proizvodnju i promet ovakve hrane, pa je se sve više percipira kao zagovornicu interesa moćnih multinacionalnih kompanija koje imaju patente na GMO-e. Međutim, tendencija Ujedinjenih naroda i Europske unije je ograničiti ispuštanje živih GMO-a u okoliš pa pozivaju na oprez. Prema podacima Svjetske organizacije za hranu i poljoprivredu UN-a (*Food and Agriculture Organization of the United Nations* – FAO UN) ističu se toksična i alergena svojstva ovakve hrane i proizvoda, te se intenzivno naglašava njihova štetnost za okoliš, a nerijetka su i društvena, te etička pitanja o gubitku tradicije, monopolu privatnog sektora, gubitku prihoda malih poljoprivrednih proizvođača i slično.⁹

Sljedeća se proturječnost odnosi na nesrazmjer između izvoza viškova hrane i prisutnosti gladi u zemlji. Takav je scenarij prisutan generalno u nerazvijenim zemljama svijeta. Također, neke od zemalja uvoze hranu iako imaju dostatne količine te iste hrane koju same proizvode, što je još jedna od nelogičnosti u svezi konvencionalne poljoprivrede.

2.4. Socijalno politički aspekti konvencionalne poljoprivrede

Socijalno politički aspekt konvencionalne poljoprivrede odnosi se na socijalnu sferu društva kao i onu političku. Odnosno, analizira se utjecaj konvencionalne poljoprivrede na norme, vrijednosti i stavove društva, ali i na položaj pojedinih dionika unutar tog društva. Također, važno je razmotriti njezin utjecaj na samu kvalitetu života ljudi.

S gledišta socijalnog aspekata važno je istaknuti podatak Svjetske zdravstvene organizacije (*World Health Organization* – WHO) koja procjenjuje da je više od 3 milijuna ljudi godišnje otrovano pesticidima, pri čemu ih oko 200 000 umre, dok po nekim istraživanjima konvencionalna poljoprivreda ima udio od visokih 14 % u emisiji stakleničkih plinova.¹⁰

Nekadašnja percepcija i suštinska važnost poljoprivrede i poljoprivrednika u današnjici je

8 Penić, B. (2013.): "Genetski modificirana hrana: Za i protiv?", <http://znanost.geek.hr/clanak/genetski-modificirana-hrana-za-ili-protiv/>, 23. siječnja 2016.

9 EU sfera (2014.): "Zaštita okoliša", <http://www.udd.hr/eurosfera/index.php/hr/zastita-okolisa>, 23. siječnja 2016.

10 Ibid.

potpuno nestala. Vrijednosti poljoprivrede kao zanimanja u prošlosti su bila značajno veća, a poljoprivrednici su se poštovali u većoj mjeri nego što je to slučaj današnjice. U povijesti su čovjek (poljoprivrednik), priroda i poljoprivreda kao zanimanje bili jedno, odnosno činili su sinergiju i posebnu cjelinu. Može se reći da je industrijalizacija utjecala na nestanak spomenutih vrijednosti i zajedništva. Kao rezultat toga, u današnjici poljoprivreda gubi na značaju, a poljoprivrednici bivaju žrtve države i nekih novih (modernih) vrijednosti. Kontakt čovjeka s prirodom potpuno je iščeznuo, a ne postoji ni onaj socijalni, međuljudski kontakt. Upravo zbog toga, može se tvrditi da je moderno društvo pored sveg bogatstva vrlo siromašno i gotovo bezvrijedno. Jedan od dokaza za spomenutu situaciju suvremenog društva su učestali štajkovi poljoprivrednika na globalnoj razini i njihovo opće nezadovoljstvo.

3. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA

Ekološka poljoprivreda naziva se još i organskom ili živom poljoprivredom, biološkom, alternativnom, prirodnom ili neutralnom, (samo)održivom poljoprivredom, tradicionalnom i ekološki prihvatljivom poljoprivredom kao i mnogim drugim nazivima.

Brojni nazivi svjedoče o rastućem interesu za ovom vrstom poljoprivrede koji je prisutan u suvremeno doba, a sličan scenarij očekuje se i u budućnosti. Također, oni ujedno pobliže određuju značenje ove vrste poljoprivrede pa se može reći da su u službi njezina pojmovnog određenja.

U okviru ovoga poglavlja, na sličan se način kao i u prethodnom poglavlju istražuje i detaljnije analizira značenje pojma ekološke poljoprivrede, te njezine karakteristike i ostali relevantni podatci.

3.1. Temeljne karakteristike

Prema definiciji, ekološka poljoprivreda označava način proizvodnje hrane (poljoprivrednih proizvoda) i posebnu kvalitetu tih istih proizvoda koje obilježavaju prirodni uvjeti rasta i organski poticaji zbog djelovanja mikroorganizama.¹¹ Stoga se može tvrditi da ekološka poljoprivreda podrazumijeva proizvodnju poljoprivrednih proizvoda sukladno načelima i vrijednostima održivosti, pri čemu je iznimno važno očuvanje "*biosa*" i aktivacija prirodnih procesa.

Ekološka proizvodnja je poseban sustav gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana, te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka s pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu biljaka i životinja, a sukladno usvojenim međunarodnim normama i načelima.¹² U literaturi se ekološka poljoprivreda jednostavnije definira kao sustav poljoprivrednog gospodarenja koji teži etički prihvatljivoj, ekološki čistoj, socijalno pravednoj i gospodarski isplativoj poljoprivrednoj proizvodnji.¹³ Generalno, postoji niz definicija i pojmovnih određenja ovoga pojma, međutim osnovne značajke ekološke poljoprivrede i njezin suštinski značaj sažeti su u u prethodno navedenim definicijama.

11 Cifrić, I. (2003.): "*Ruralni razvoj i modernizacija – prilozi istraživanju ruralnog identiteta*", Institut za društvena istraživanja Zagreb, Zagreb, str. 276.

12 Ibid.

13 Op. cit. pod 2, str. 22.

Načela ekološke poljoprivrede mogu se promatrati kroz sljedeće:

- poticanje aktivnosti bioloških procesa unutar gospodarstva kroz harmoniziranje i pravilno gospodarenje kod gnojidbe, plodoreda, raznolikosti i izbora kultura, sorti i pasmina, obrade tla, te jačanja otpornosti na bolesti i štetočine;
- usisavanje vode iz dubljih slojeva dubokim korijenjem i njezino očuvanje u tlu;
- održavanje dobre strukture tla visokim sadržajem humusa, plodoredom i slično;
- regulacija štetnika, bolesti i korova prirodnim antagonizmima;
- oprašivanje pčelama i drugim kukcima;
- prirodno razmnožavanje životinja;
- ispaša;
- dojenje teladi i janjadi;
- briga za pravilno održavanje tla, očuvanje i povećanje plodnosti i biološke aktivnosti, sadržaja organske tvari i hranjiva, poboljšanje strukture tla i borba protiv erozije;
- gospodarenje koje isključuje ili samo iznimno dopušta uporabu agrokemikalija, mineralnih gnojiva, sintetičkih sredstava za zaštitu bilja, sintetičkih regulatora rasta, hormona i slično;
- očuvanje raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta u prirodi, kao i očuvanje ostalih prirodnih bogatstava i raznolikosti pejzaža;
- proizvodnja kvalitetnijih i zdravijih namirnica;
- provođenje mjera za postizanje zadovoljavajućeg ekonomskog uspjeha poljoprivrednog gospodarstva i smanjenje njegove ovisnosti o industriji i njenim proizvodima;
- smanjivanje i minimaliziranje potrošnje energije;
- podizanje socijalnog, gospodarskog i intelektualnog položaja seljaka;
- razvijanje zdravih socijalnih i međusobnih impulsa među ljudima;
- njegovanje razumijevanja za prirodu, njezin ritam i zakone;
- očuvanje i suradnja s prirodom, njegovanje smisla za dobro i lijepo;
- stvaranje spona za novi, drukčiji odnos čovjeka i prirode.¹⁴

Niz načela ekološke poljoprivrede mogu se svesti jednostavno na povratak nekadašnjim vrijednostima i praksama u poljoprivredi, te poštivanje načela održivosti. Posljedično, ciljevi

¹⁴ Ekopoduzetnik (2011.): "Temeljna načela ekološke poljoprivrede", <http://www.ekopoduzetnik.com/tekstovi/temeljna-nacela-ekoloske-poljoprivrede-5632/>, 24. siječanj 2016.

ekološke poljoprivrede mogu se razmatrati kroz ruralni i održivi razvoj. Razlog tome je uska povezanost i nerazdvojivost spomenutih pojmova. Međutim, kada bi se njezini ciljevi razmatrali pojedinačno, moglo bi se identificirati nekoliko osnovnih ciljeva, a to su:

- zatvorenost proizvodnog sustava – misli se na samoodržanje i samodovoljnost biosfere kao zatvorene cjeline u kojoj ne postoje gubitci ili su u potpunosti minimizirani. Na takav se način može percipirati i sustav seljačkog gospodarstva, odnosno ekološke poljoprivrede čiji je cilj postići maksimum zatvorenosti sustava organske proizvodnje i prerade kao prirodnog procesa;
- održanje opće plodnosti tla – misli se na očuvanje jednog od osnovnih i najvrjednijih prirodnih resursa kao racionalnog cilja ekološke poljoprivrede;
- smanjenje ili isključivanje svih oblika zagađivanja tla, vode i zraka – ideja je iskorištavanje svih nusproizvoda za krmilo ili spremanje organskih gnojiva, te vraćanje zemlji organskih materijala;
- smanjenje utroška fosilnih goriva – isključivanje upotrebe umjetnih gnojiva, pesticida i intenzivne obrade tla, te aktiviranje mikroorganizama organskom gnojibom koja ujedno potiče i razvoj stočarstva;
- usmjerenje prirodnim uvjetima uzgoja stoke – misli se na osiguranje dovoljnog prostora za kretanje i reprodukciju stoke, povratak nekadašnjoj seljačkoj ispaši, smanjenje troškova proizvodnje i kultiviranje prirodnog okoliša;
- smanjenje nepoželjnih tvari - misli se na povećanje vrijednosti, hranjivosti i kvalitete hrane;
- pokretanje dodatnih djelatnosti – turizam, trgovina, kućne radinosti, zanati.¹⁵

Prema navedenim ciljevima, zaključuje se da je ekološka poljoprivreda zapravo instrument, način ili strategija za minimizaciju i konačno eliminiranje problema i posljedica dosadašnje konvencionalne ili industrijske poljoprivrede o kojoj je bilo riječi u prethodnom poglavlju. Prema tome, evidentno je da su ta dva pojma značenjem, normama i vrijednostima u potpunoj suprotnosti, kao što je hipotetski utvrđeno u uvodnome dijelu rada. Iako je konvencionalna poljoprivreda imala izniman doprinos u prehranjivanju sve brojnijeg svjetskog stanovništva, evidentno je da je ona dugoročno neodrživa. Stoga, rješenje za njezine nedostatke, posljedice i probleme daje ekološka poljoprivreda koja predstavlja sve ono što konvencionalna poljoprivreda nije.

¹⁵ Ibid.

3.2. Ekonomski značaj

Ekonomski značaj i doprinos ekološke poljoprivrede nacionalnom gospodarstvu može se razmatrati kroz nekoliko aspekata. Primarno se misli na:

- reduciranje i ukidanje troškova i gubitaka;
- induciranje razvoja ostalih djelatnosti;
- multiplikativni efekt;
- izgradnju i očuvanje konkurentskih prednosti i strateških vrijednosti zemlje;
- dugotrajno promišljanje o budućem razvoju;
- razvoj ruralnih područja;
- poticanje rasta malih poduzetnika.¹⁶

Navedeni doprinosi ekološke poljoprivrede s gledišta ekonomije i gospodarstva neke zemlje rezultat su autorovog istraživanja predmetne problematike i konkretnog zaključivanja o navedenom. Reduciranje i ukidanje troškova odnosi se na posljedice masovne proizvodnje konvencionalne ili industrijske poljoprivrede. Na primjeru ekološke poljoprivrede takvih gubitaka nema, kao ni problema oko skladištenja viškova, propadanja proizvoda, smanjenja cijena uslijed proizvedenih viškova i slično.

Induciranje razvoja ostalih djelatnosti već je spomenuto. Konkretno se misli na poticanje razvoja turizma i selektivnih oblika turizma kao posebnih turističkih proizvoda koji u suvremeno doba imaju presudnu ulogu za uspjeh neke zemlje ili regije na turističkom tržištu. Kao primjer se navodi razvoj ruralnog ili seoskog turizma, razvoj eko turizma i slično. Također, poticanjem razvoja ekološke poljoprivrede doprinosi se općem održivom razvoju što je jedna od temeljnih vrijednosti suvremenoga doba i društva.

Multiplikativni efekt razvoja ekološke poljoprivrede očituje se kroz poticanje izvoza ekoloških proizvoda, izgradnju prepoznatljivog imidža regije ili zemlje, reduciranje troškova zdravstva uslijed unapređenja kvalitete zdravlja i života lokalnog stanovništva kao i ostale slične značajke.

Izgradnja i očuvanje konkurentskih prednosti zemlje podrazumijeva zaštitu i promicanje

16 MPS (2011.): "Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011.-2016. godine", <http://www.mps.hr/UserDocsImages/strategije/AKCIJSKI%20PLAN%20RAZVOJA%20EKOLO%20POLJOPRIVREDE%20ZA%20RAZDOBLJE%202011-2016.pdf>, 08. rujna 2016., str. 12.-14.

strateških resursa kao što su zemlja, more, vode i ostali resursi. Ovaj aspekt usko je povezan uz sljedeći, odnosno uz dugoročno promišljanje o razvoju koje se temeljni isključivo na načelima održivosti i održivog razvoja (ekološka, ekonomska i socijalna dimenzija), a o čemu više slijedi u nastavku rada.

Također, vrlo je značajno poticanje poduzetništva i rasta malih proizvođača, kao i zaštita, te razvoj ruralnih područja koja često zaostaju u velikoj mjeri za urbanim sredinama. Na taj se način nastoji smanjiti pritisak na gradove i okolna urbana područja na način da se stanovništvo vraća u ruralne sredine koje bi nudile perspektivu za napredak, razvoj i održanje života na tim područjima.

Moguće je izdvojiti još niz popratnih ekonomskih doprinosa ekološke poljoprivrede i njezina razvoja, međutim oni se daju generalizirati na prikazani način. Neovisno o klasifikaciji ekonomskih doprinosa, nedvojbene su višestruke koristi njezina razvoja kako s gledišta ekonomije i gospodarstva, tako i ostalih sfera života i društva.

3.3. Održivost

U suvremeno doba održivost postaje temelj razvoja i vrijednosti današnjeg društva. Koncept održivog razvoja javlja se 80-tih godina 20. stoljeća. Najprimjenjivaniju definiciju održivog razvoja dao je Lester Brown, osnivač Worldwatch Instituta, a navedena je i u izvještaju "*Our Common Future*" Brundtlandove komisije. Prema njoj je održivi razvoj onaj razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istodobno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Međutim, znanstveni i politički konsenzus o značenju ovoga pojma ne postoji.¹⁷ Može se reći da je to rezultat globalne zabrinutosti za okoliš i kvalitetu života čovjeka koja postaje upitnom uslijed nekontroliranog rasta i razvoja, pretjerane industrijalizacije i urbanizacije, te ostalih dosadašnjih nekontroliranih procesa.

Pojam održivosti, koristi se u posljednje vrijeme u različitom kontekstu. Tako se u literaturi mogu pronaći sljedeće formulacije: održivi uspjeh, održivi turizam, održivi rast, održiva proizvodnja, održiva izvrsnost i slično. Svi ovi pojmovi opisuju fenomene na koje se primjenjuje filozofija koncepta održivog razvoja.¹⁸

Održivost podrazumijeva ravnotežu, a zahtijeva sljedeće:

- očuvanje prirodnih resursa;

17 Drljača, M. (2012.): "*Koncept održivog razvoja i sustava upravljanja*",

https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljanja.pdf, 14. veljače 2016., str. 4.-7.

18 Ibid.

- pravednost u raspodjeli resursa i bogatstva – jednakost;
- uvođenje i primjenu novih tehnologija (čišćih);
- razlikovanje rasta i razvoja;
- brigu o budućnosti;
- prihvaćanje održivog razvoja kao filozofskog pristupa i pragmatičnog djelovanja.

Već je nekoliko puta istaknuto da održivost ima tri dimenzije i to ekološku, ekonomsku i socijalnu (Slika 1.).

Slika 1. Održivost

U današnjici postoje mnogi pristupi i načini poljoprivredne proizvodnje koja za cilj ima povećanje održivosti. Ti pristupi prije svega uključuju sljedeće:

- biodinamiku;
- lokalnu okolišno osjetljivu poljoprivredu;
- organsku proizvodnju;
- permakulturu;
- zaštitu i očuvanje bioraznolikosti;
- aktivaciju prirodnih procesa i ostalo.¹⁹

¹⁹ Puđak, J., Bokan, N. (2011.): "Ekološka poljoprivreda – indikator društvenih vrednota", <http://www.hrcak.srce.hr/file/111225>, 14. veljače 2016., str 13.

S obzirom na navedeno, važno je naglasiti da održiva poljoprivreda u principu ne isključuje u potpunosti tehnologiju i poznate prakse proizvodnje, ukoliko one doprinose povećanju produktivnosti, a pri tome ne degradiraju i ugrožavaju okoliš, te biljni i životinjski svijet. Prema tome, može se zaključiti kako sustav održive poljoprivrede proizvodi hranu i donosi dobrobit proizvođačima i tržištu, a ujedno doprinosi javnom dobru, odnosno sociološkom i ekološkom aspektu. U okviru navedenoga, očituje se održivost ekološke poljoprivrede i pripadajućeg sustava proizvodnje. Doprinosi ekološke poljoprivrede s gledišta održivosti razmatraju se u tablici što slijedi.

Tablica 2. Ekološka poljoprivreda = održivost

EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA = ODRŽIVOST		
Ekonomska dimenzija	Ekološka dimenzija	Socijalna dimenzija
<ul style="list-style-type: none"> • Otpor korporativnom kapitalizmu; • smanjenje troškova i gubitaka; • induktivna i multiplikativna funkcija; • Utjecaj na porast zapošljavanja; • stvaranje globalnog imidža države; • poticanje gospodarskog rasta i razvoja. 	<ul style="list-style-type: none"> • nezagađivanje vode, tla i zraka; • kvaliteta proizvedene hrane; • Lokalno proizvedena hrana; • očuvanje bioraznolikosti; • Briga o budućim generacijama; • očuvanje prirodnih resursa; • zaštita prirode i okoliša. 	<ul style="list-style-type: none"> • očuvanje tradicijske kulture i vrijednosti; • oživiljavanje ruralnih prostora; • povećanje kvalitete života; • smanjenje pritiska na urbane dijelove i povratak mladih u ruralne prostore; • zbližavanje ljudi i poticanje participativnog djelovanja; • izbjegavanje iskorištavanja radnika (poljoprivrednika).

Izvor: Izrada autora.

Pri raspravi o održivosti, nezaobilazna je participacija svih dionika, umreženost i ideja samoobnavljanja. S tog se gledišta misli na sudjelovanje svih interesnih skupina i na njihovu integraciju. One podrazumijevaju vladu, organizacije i institucije, udruge, medije, privatni sektor, poljoprivrednike i lokalno stanovništvo. Upravo zbog toga, govori se i o ideji umreženosti kako bi se u konačnici postigao željeni cilj i dobrobit svih dionika.

Kada je riječ o održivosti ekološke poljoprivrede vrlo je važno spomenuti alternatitivne pokrete koji očituju dobrobiti i doprinose kroz sve tri dimenzije održivosti. Neki od primjera alternativnih pokreta su:

- lokalizacija hrane;
- lokalna partnerstva;
- biobašte i ekosela;
- pojava građanske poljoprivrede.²⁰

Lokalizacija hrane je proces lokalno proizvedene i konzumirane hrane što podrazumijeva energetske, ekološke i socijalne prednosti. Ona se odnosi na izgradnju povjerenja i solidarnosti između proizvođača i osviještenih potrošača. U okviru toga razmatra se i budućnost opstanka lokalnog proizvođača (seljaka), te način borbe protiv deagrarizacije i deruralizacije. S druge strane, potrošaču se nudi niz koristi kao što je kvalitetnija hrana, veća vrijednost i kvaliteta za uloženi novac, smanjenje rizika od kupovine i slično.

S gledišta odnosa lokalnih proizvođača i osviještenih potrošača može se govoriti i o lokalnim partnerstvima kao jednom od oblika ekonomskih sustava. Oni se odnose na međusobnu integraciju među ljudima, ali i integraciju čovjeka s prirodom. Ovakve se mreže nazivaju grupama solidarne razmjene.²¹ One podrazumijevaju udruživanje bez velikih institucija, a solidarnost i povjerenje razvijaju kroz neformalne zadruge ili kooperative. Ovaj se oblik partnerstva odnosi na kupovinu kod lokalnih ekoloških poljoprivrednika i plaćanje unaprijed čime se daje sigurnost proizvodnje. Ona kupcima daje povoljnost nižih cijena proizvoda, a na taj se način mijenja sistem proizvodnje i stvaraju se nove društvene prakse.²²

Biobašte su naziv za gradske i prigradske vrtove koji su vjerodostojan primjer na koji način urbana sredina nastoji usmjeriti svoj fokus prema zemlji i održivosti. Ovaj primjer nije evidentan samo u zapadnoeuropskim državama, već i u susjednoj Bosni i Hercegovini.²³ To je zapravo jedan uspješan projekt suvremenog društva koji je nastao iz niza čovjekovih potreba, a postala su mjesta smanjivanja siromaštva i socijalne isključenosti, povećanja ekonomske i političke sigurnosti,

20 Op. cit. pod 8, str. 13.-15.

21 U svijetu postoji nekoliko naziva. U Sjedinjenim Američkim Državama to je poljoprivreda podržana od zajednice (CSA – *Community Supported Agriculture*), u Italiji su grupe solidarne kupovine (GAS – *Gruppi di acquisto solidale*), u Francuskoj je to udruženje za održavanje seljačke poljoprivrede (AMAP – *Association pour le maintien d'une agriculture paysanne*) i slično. Na primjeru Hrvatske, o ovome pojmu prvi puta počinju ravnjavati članovi Intituta za permakulturu.

22 Op. cit. pod 8, str. 14.

23 Ibid.

psihosocijalne terapije, zajedništva i integracije, te boljeg i intimnijeg povezivanja ljudi. Teritorijalno veći primjeri biobašti su ekosela. To u namjerne zajednice koje mijenjaju kulturne obrasce u smjeru humanizacije odnosa među ljudima i čovjeka prema prirodi. Primjere ekosela možemo naći svugdje u svijetu, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Najznačajnije obilježje ekosela je to da ona sama proizvode svoju hranu, ne koriste industrijske preparate, primjenjuju i razvijaju znanja o ekološkom uzgoju i pripadajućim tehnikama proizvodnje hrane, usmjeravaju i ostale životne aktivnosti ka održivosti, kao na primjer stanovanje, gradnja, transport, korištenje energije i slično.²⁴

U konačnici, građanka poljoprivreda (*civic agriculture*) podrazumijeva ponovno rađanje lokalno zasnovane poljoprivrede. Postoji uska povezanost s društvenim i ekonomskim razvojem zajednice, a konkretno se misli na seljačke tržnice, vrtove u zajednici i slično.²⁵ Ovo je primjer inovativnog načina proizvodnje, procesiranja i distribucije hrane, te održiva alternativa društvenim, ekonomskim i ekološkim destruktivnim praksama i konvencionalnoj poljoprivredi kao i korporativnom kapitalizmu. Na ovaj se način stvaraju novi poslovi, potiče zapošljavanje i poduzetništvo, te jača lokalni identitet.

Slijedom navedenoga, zaključuje se da ekološka poljoprivreda ima utjecaj na mnoge sfere osobnog i društvenog života (ekonomsko, socijalno, zdravstveno, etičko i ino), međutim, njezina je uloga u zaštiti okoliša, očuvanju bioraznolikosti i promicanju održivosti nezamjenjiva.

²⁴ Ibid.

²⁵ Op. cit. pod 8, str. 15.

4. RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE

Nakon pojmovnog određenja i detaljnije analize značenja ekološke poljoprivrede naspram one konvencionalne, smatra se potrebnim razmotriti i prikazati njezin povijesni razvoj. Stoga se u okviru ovoga poglavlja analizira njezin razvoj u svijetu, Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj.

O razvoju ekološke poljoprivrede kao i ostalih djelatnosti ili nekih ekonomskih pojava i procesa najbolje svjedoče statistički podatci. Upravo zbog toga, u ovome se poglavlju daje pregled ključnih pokazatelja razvoja ekološke poljoprivrede na spomenutim teritorijima.

Iako se smatra da je ekološka poljoprivreda nedavno postala interes stručnjaka i šire javnosti, o njezinoj pojavi i začetcima razvoja moguće je govoriti još od 30-tih godina 20. stoljeća, kada se javljaju prvi pokreti ekološke poljoprivrede kao reakcija na sve veće oslanjanje na sintetička gnojiva. Detaljnije o pojavi i ekspanziji ekološke poljoprivrede slijedi u nastavku poglavlja.

4.1. Razvoj ekološke poljoprivrede u svijetu

Porast potražnje za ekološkim proizvodima na globalnom tržištu, kao i rast ukupne poljoprivredne površine koja podrazumijeva ekološki uzgoj hrane, ukazuju na ubrzani razvoj ekološke poljoprivrede u svijetu. Ekološka poljoprivreda postaje središte zanimanja brojnih interesnih skupina, a njezin značaj kontinuirano raste. Rezultat je to sve većeg pritiska dosadašnjeg razvoja na prirodu i okoliš koji je utjecao na mnoge tekuće probleme (globalno zatopljenje, pojava i razvoj mnogih bolesti, izumiranje biljnog i životinjskog svijeta i slično), te zabrinutosti za nadolazeća razdoblja.

U današnjici postoje brojne međunarodne organizacije i udruge koje se bave pitanjima ekološke poljoprivrede i promicanjem njezina razvoja, a neke od njih su:

- WWOOF (*World Wide Opportunities on Organic Farms*) – podrška zainteresiranima koji žele osnovati i voditi ekološku farmu ili manje poduzeće ekološkog uzgoja i proizvodnje;
- FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nation*) – međunarodna organizacija za ekološku poljoprivredu i hranu Ujedinjenih naroda;
- OTA (*Organic Trade Association*) – trgovinsko udruženje ekoloških proizvoda;
- IFOAM (*International Federation of Agriculture Movements*) – međunarodna organizacija koje prati globalne trendove;

- CCOF (*California Certified Organic Farmers*) – neprofitna organizacija koja se bavi promicanjem ekološke poljoprivrede u smislu zdravijeg života i društva kroz ekološko certificiranje, edukaciju i promociju.²⁶

Unatoč sve većem interesu dionika za ekološkom poljoprivredom, njezinu razvoju na globalnoj razini i brojnim međunarodnim organizacijama koje se bave ovom problematikom, evidentna je oskudnost podataka o ekološkoj poljoprivredi diljem svijeta što pokazuju podatci u sljedećoj tablici.

Tablica 3. Raspoloživost baze podataka o ekološkoj poljoprivredi

Regija	Broj zemalja s bazom podataka o ekološkoj Poljoprivredi	Ukupan broj zemalja	Udio
<i>Afrika</i>	39	56	70
<i>Azija</i>	39	47	83
<i>Europa</i>	47	47	100
<i>Latinska Amerika i Karibi</i>	30	46	65
<i>Južna Amerika</i>	3	5	60
<i>Oceanija</i>	12	26	46
<i>Svijet</i>	170	227	75

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 21. veljače 2016., str. 35.

Prema navedenoj tablici, baza podataka odnosi se na ukupnu površinu zemljišta namijenjenog ekološkoj poljoprivredi u hektarima, količinu i vrijednost proizvodnje, broj proizvođača, te podatke o domaćem i inozemnom tržištu ekoloških proizvoda.

Godine 2013. je 82 zemalja u svijetu imalo pravnu legislativu usmjerenu ka ekološkoj poljoprivredi i proizvodnji, dok je njih 16 bilo na putu za ostvarenje navedenoga. Godine 2014. proslavljena je deseta obljetnica certificiranja alternativnih proizvoda, odnosno od kad je predstavljen pravni okvir za navedeno (*International Workshop of Alternative Certification – Torres Brasil*). Vrlo je važno spomenuti PSG sustav (*Participatory Guarantee System*), odnosno sustav certificiranja proizvođača ekoloških proizvoda koji promiče participaciju svih dionika, cjeloživotno

²⁶ FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 21. veljače 2016., str. 26.

obrazovanje i umrežavanje. Prema podacima iz 2013. godine 38 zemalja u svijetu imalo je funkcionalan PSG sustav, a njih 17 je bilo u procesu njegova razvoja. U njemu je integrirano 46 000 malih proizvođača, a njih 17 000 je certificirano, odnosno 49 803 ha zemljišta ekološke poljoprivrede.²⁷

Prema izvješću Instituta za organsku poljoprivredu (*Research Institute of Organic Agriculture* - FiBL) i spomenute Međunarodne organizacije za organsku poljoprivredu (*Organic International - International Federation of Agriculture Movements* - IFOAM) iz 2015. godine proizlaze vjerni podatci o ekološkoj poljoprivredi na globalnoj razini.

Tablica 4. Ekološka poljoprivreda u svijetu

Indikator	Svijet	Vodeće zemlje
<i>Zemlje s certificiranom ekološkom poljoprivredom</i>	2013: 170 zemalja 2012: 164 zemlje	
<i>Površina zemljišta ekološke Poljoprivrede</i>	2013: 43,1 mil. ha	Australija – 17,2 mil. ha Argentina – 3,2 mil. ha SAD – 2,2 mil. ha
<i>Udio ukupnog zemljišta ekološke poljoprivrede</i>	0,98%	Otoci Falkland – 36,3% Lithenštajn – 31% Austrija – 19,5%
<i>Zemljišta konvencionalne Poljoprivrede</i>	2013.: 35,1 mil. ha 2012.: 30,4 mil. ha 2010.: 31,7 mil. ha	Finska – 9 mil. ha Zambia – 6,1 mil. ha Indija – 5,2 mil. ha
<i>Broj proizvođača</i>	2013.: 2 mil. 2012.: 1,9 mil. 2011.: 1,8 mil.	India – 650 000 Uganda – 189 610 Mexico – 169 703
<i>Veličina tržišta ekoloških Proizvoda</i>	2013.: 72 mlrd. \$ 1999.: 15,2 mlrd. \$	SAD – 24,3 mlrd. EUR Njemačka – 7,6 mlrd. EUR Francuska – 4,4 mlrd. EUR
<i>BDP per capita - potrošnja</i>	2013.: 10.05 \$	Švicarka – 210 EUR Danska – 163 EUR Luxebug – 157 EUR

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 21. veljače 2016., str. 25.

Prema prikazanim podacima potvrđuje se rast ekološke poljoprivrede na globalnoj razini uvažavajući razne pokazatelje. Globalne regije s najvećim udjelom zemljišta ekološke poljoprivrede

²⁷ Op. cit. pod 25, str. 31.-32.

u 2013. godini bile su:

- Oceanija – 17,3 mil. ha – 40% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede;
- Europa – 11,5 mil. ha – 27% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede;
- Latinka Amerika – 6,6 mil. ha – 15% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede;
- Azija- 3,4 mil. ha – 8% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede;
- Južna Amerika – 3 mil. ha – 7% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede;
- Afrika – 1,2 mil. Ha – 3% udjela u svjetskom zemljištu ekološke poljoprivrede.²⁸

Prema navedenome, najveći udio ekološkog poljoprivrednog zemljišta i najveći broj proizvođača ekoloških proizvoda egzistira na teritorijima razvijenih zemlja svijeta. Na globalnom tržištu ekoloških proizvoda prednjače Europa i Južna Amerika, a čak 90% globalne prodaje pripada upravo njima. Ostatak svijeta ima manji udio u globalnom tržištu ovih proizvoda. U 2013. godini zemlje s najvećim tržištima ekoloških proizvoda bile su:

- SAD – 24,3 mlrd \$;
- Njemačka – 7,6 mlrd. EUR;
- Francuska – 4,4 mlrd. EUR.²⁹

Najveće samostalno tržište u toj godini bilo je tržište SAD-a (43% svjetskog tržišta) i Europske unije (40% svjetskog tržišta).³⁰ O rastu značaja ekološke poljoprivrede u svijetu najbolje svjedoče sljedeći statistički podatci.

28 Ibid.

29 Op. cit. pod 25, str. 27.

30 Ibid.

Tablica 5. Porast udjela zemljišta ekološke poljoprivrede (mil. ha) u svijetu 2005.-2013. (%)

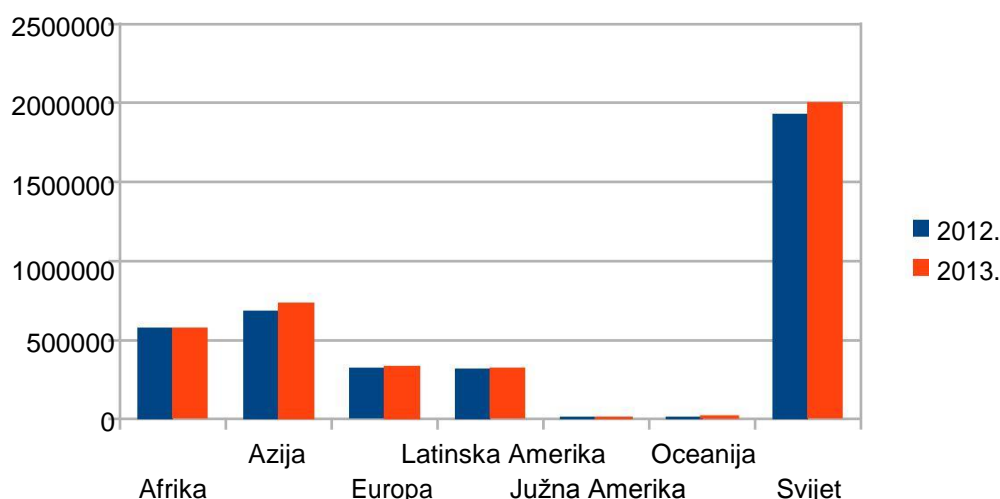
Kontinent	2005.	2007.	2009.	2011.	2013.
<i>Afrika</i>	0,49	0,86	1,03	1,07	1,23
<i>Azija</i>	2,68	2,9	3,58	3,69	3,43
<i>Europa</i>	6,76	7,77	9,21	10,54	11,46
<i>Latinska Amerika</i>	5,06	5,59	7,66	6,86	6,61
<i>Južna Amerika</i>	2,22	2,29	2,65	3,02	3,05
<i>Oceanija</i>	11,81	12,07	12,15	12,19	17,32

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 28. veljače 2016., str. 46.

Najveći porast značaja ekološke poljoprivrede, ukoliko se kao mjerilo uzme udio rasta zemljišta ekološke poljoprivrede, u posljednjih deset godina bilježe Oceanija, Europa, Latinska Amerika, Azija te Južna Amerika i Afrika.

U nastavku slijedi prikaz porasta broja proizvođača ekoloških proizvoda prema kontinentima svijeta u razdoblju od 2012. o 2013. godine (Graf 1.).

Graf 1. Porast broja proizvođača ekoloških proizvoda u svijetu (2012.-2013.) 23

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 28. veljače 2016., str. 58.

Najveći porast broja proizvođača ekoloških proizvoda u promatranom razdoblju bilježi Oceanija s 57,5%, Azija sa 6,6,% i Europa sa 4,2%. Slijede Latinska Amerika s 0,9%, Južna Amerika s 0,5% i Afrika s 0,2%. Porast broja proizvođača ekološke poljoprivrede u svijetu porastao je za 3,7% u 2013. godini u odnosu na prethodno razdoblje.³¹

Od ratarskih usjeva u 2013. godini prevladavale su žitarice, krmiva i povrće, a od stalnih usjeva kava, masline, orašasti plodovi, grožđe i kakao.³²

Prema navedenim podacima potvrđuje se jedna od postavljenih hipoteza koja govori o ubrzanom i intenzivnom razvoju i rastu ekološke poljoprivrede i pripadajućih proizvoda u svijetu. S obzirom na sve veću promociju njezina značaja na globalnoj razini i podizanje svijesti svih dionika sličan se trend očekuje i u budućim razdobljima. Jedan od ograničavajućih čimbenika njezina razvoja na globalnoj razini je nedovoljna participacija dionika i nedovoljno informacija o njezinu značaju. Smatra se da će za rješenje tog pitanja vrlo veliki značaj imati mediji (putem promocije i javnog informiranja) i vodeće svjetske organizacije (promocija, promicanje razvoja, prikupljanje i objava podataka i slično). Također, nezaobilazna je i uloga vlada koja se očituje u podršci razvoju na nacionalnim razinama, pa time i na onoj globalnoj, poticanju poduzetnika i malih obrta, subvencioniranju, poticanju izvoza i slično.

4.2. Razvoj ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji

Nakon analize razvoja ekološke poljoprivrede u svijetu, dati pregled njezina razvoja i na teritoriju Europske unije. To je osobito zanimljivo i važno s obzirom da je Republika Hrvatska nova članica Europske unije čime je prihvatila dio pravne stečevine EU.

Europska unija, a time i njezine države članice imaju definiranu i razvijenu posebnu poljoprivrednu politiku pod nazivom Zajednička poljoprivredna politika Europske unije (*Common Agricultural Policy – CAP*) koja je nastala u poslijeratnom razdoblju kada je na ovome teritoriju egzistirao niz problema kao što su glad, nedovoljna količina prehrambenih proizvoda i problematika uvoza hrane.³³ Visoki protekcionizam krajem 19 i početkom 20. stoljeća rezultirao je velikom krizom 1880.-1900. godine i 1929.-1933. godine. Tijekom prve krize domaća je proizvodnja bila iznimno ugrožena zbog uvoza jeftinih proizvoda iz Novoga Svijeta dok je tijekom druge krize eskalirao protekcionizam na području trgovine poljoprivrednim proizvodima uslijed

31 Op. cit. pod 25, str. 58.

32 Op. cit. pod 25, str. 72.

33 Kersan Škabić, I. (2012.): "*Ekonomija Europske unije*", Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Pula, str. 113.

kolapsa međunarodnog trgovinskog sustava.³⁴ Stoga je osnivačkim ugovorima EEZ-a jedan od glavnih ciljeva bila uspostava zajedničke poljoprivredne politike EU. U današnjici ova politika predstavlja najstariju politiku EU koja ima vrlo visoki udio u proračunu, oko 40%. Principi na kojima se ona zasniva jesu:

- jedinstveno tržište poljoprivrednih proizvoda na čitavom teritoriju EU;
- prednost imaju proizvodi iz EEZ-a iako su skuplji;
- zajedničko financiranje CAP-a putem posebnog fonda za poljoprivredu.³⁵

Osim zajedničke poljoprivredne poljoprivrede, važno je izdvojiti i Europski fond za usmjeravanje i jamstva u poljoprivredi (*European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - EAGGF*) osnovan 1962. godine čija je funkcija reguliranje proizvodnje, potrošnje i cijena, uspostava sustava prelevmana prema trećim zemljama, te financiranje svih komunalnih rashoda za poljoprivredu.³⁶

Tijekom povijesti CAP je doživio nekoliko reformi, a to su:

- 1968. godine – predložen "*Memorandum o reformi poljoprivrede u EEZ-u: Poljoprivreda 1980*" s ciljem modernizacije eksploatacije poljoprivrede, poticanja prestanka obrade određenog zemljišta i prenamjene zemljišta zbog poboljšanja poljoprivredne strukture, socio-ekonomskog informiranja i profesionalne kvalifikacije u poljoprivredi;
- 1984. godine – uvode se kvote za proizvodnju mlijeka koja je odredila količinu svakome proizvođaču koju smije proizvoditi i za koju će mu biti plaćena interventna cijena;
- 1993. godine MacSharryjeva reforma – smanjenje cjenovne potpore u zamjenu za direktne potpore, nastavak sustava ugara (zamrzavanja zemljišta), stimuliranje ekstenzivne proizvodnje i biološki proizvedenih proizvoda;
- 1995. godine – Poljoprivredna strategija EU (*Agricultural Strategy Paper*) naglašavala je značaj povećanja konkurentnosti poljoprivrede EU na globalnom tržištu, a poslužila je i kao temelj za donošenje Agende 2000 koja se usmjerila na CAP, regionalnu politiku i proračun EU;
- 1999. godine – reforma koja se nadovezala na onu iz 1992. godine i na Agendu 2000 kojom se podupiru ruralna gospodarstva, a smanjuju potpore poljoprivrednoj proizvodnji. Naglašava se održivo gospodarenje na selu, proizvodnja ekološke zdrave hrane i provođenje

34 Ibid.

35 Op. cit. pod 32, str. 114.

36 Op. cit. pod 32, str. 114.-115.

kontrola, izbjegavanje GMO hrane i slično;

- 2003. godine - najznačajnija reforma koja je za cilj imala smanjenje potpore poljoprivredi iz proračuna i preusmjerenje sredstava za ruralni razvoj;
- 2008. godine *CAP Health Check* – modernizacija, pojednostavljenje i oblikovanje CAP-a, pomoć poljoprivrednicima da se lakše suoče s izazovima na tržištu, usmjerenje na ruralni razvoj i rješavanje problema klimatskih promjena uz istovremeno osiguranje dovoljne količine hrane³⁷

Evidentno je da je EU vrlo rano prepoznala značaj očuvanja i zaštite okoliša, te usmjerenje poljoprivrede ka drugom smjeru, odnosno proizvodnji ekoloških proizvoda. Posebno se naglašava i ruralni razvoj za koji EU ima definiranu posebnu politiku ruralnog razvoja. Naime, ruralni dio EU iznosi čak oko 90% ukupnog teritorija, a na njemu živi gotovo polovica stanovništva pa se određuju posebna sredstva iz fondova koja služe poljoprivrednim, ali i nepoljoprivrednim aktivnostima ovih područja. Za zemlje članice EU presudno je određenje prioriteta koji moraju poštivati sljedeće:

- najmanje 10% sredstava treba se usmjeriti na podizanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva;
- najmanje 25% sredstava treba usmjeriti je na zaštitu okoliša i krajobraza;
- najmanje 10% sredstava namijenjeno je mjerama za diverzifikaciju aktivnosti ruralnog gospodarstva.³⁸

Osim financiranja iz proračuna EU dio sredstava se izdvaja i samofinanciranjem zemalja članica. Vrlo je važno spomenuti Agendu 2000 koja je donešena krajem 20. stoljeća, a koja donosi posebnu regulativu s 22 mjere usmjerene na povećanje konkurentnosti poljoprivrede, zaštitu i očuvanje okoliša, povećanje kvalitete života, promicanje održivog razvoja i slično. Također, spominje se i inicijativa Europske Zajednice Leader (*Link Between Action for the Development of Rural Economy*) iz 2008. godine.³⁹ Ona ima tri stupa i to konkurentnost, okoliš i upravljanje zemljištem. Za problematiku ovoga rada posebno je zanimljiv drugi stup koji podrazumijeva održivi ruralni razvoj, zaštitu okoliša i očuvanje okoline. Kada je riječ o zaštiti okoliša posebno mjesto ima ekološka poljoprivreda koja je i središte zanimanja ovoga rada. Važno je istaknuti da tek reforma iz 2003. godine posebno naglašava

37 Op. cit. pod 32, str. 115.-130.

38 Ibid.

39 Ibid.

pitanje zaštite okoliša. Današnja pravila garantiraju autentičnost, kvalitetu i pouzdanost proizvoda ekološke poljoprivrede, za što postoji i poseban logo organskih proizvoda (Slika 2).

Slika 2. Logo organskih proizvoda EU

Izvor: Croenergo: "EU oznaka za organske proizvode obvezna od 01. srpnja 2012.", <http://www.croenergo.eu/eu-oznaka-za-organske-proizvode-obvezna-od-1-srpnja-2012-7725.aspx>, 5. ožujak 2016.

Vrlo je zanimljivo istaknuti akcijske planove i projekte Europske unije namijenjene ekološkoj poljoprivredi i proizvodnji ekološke hrane. *CORE Organic Plus 2014* je treći projekt ovoga naziva koji promiče suradnju i istraživačke pothvate na ovom području, a objedinjuje 24 partnerstva u 21 zemlji/regiji. Osnovni cilj je promicanje kvalitete, istraživanja na području ekološke poljoprivrede i proizvodnje, te povlačenje sredstava.⁴⁰ *European Technology Platform for Organic Food and Farming (TP Organics)* osnovan je 2008. godine, a namijenjen je istraživanju i inovacijama za potrebe ekološke poljoprivrede. Godine 2014. objavio je osnovne teme za razdoblje 2016.-2017. godine (*Horizon 2020 Work Programme 2016/2017*), a temeljna preokupacija su smjernice za implementaciju akcijskog plana EU namijenjenog održivom razvoju ekološkog sektora u Europi i šire. Također, 2014. godine *TP Organics* je izglasao Agendu strateškog istraživanja i inovacija koja opisuje glavne prioritete do 2020. godine s gledišta istraživanja i razvoja na području ekološkog sektora. Središte zanimanja je i povećanje participacije dionika, te poticanje partnerstava.⁴¹

Iz navedenog se zaključuje da su navedeni programi i akcijski planovi presudni instrumenti za promicanje značaja ekološke poljoprivrede i proizvodnje u tom smislu, te za podršku njezina razvoja u budućnosti.

O značaju i razvoju ekološke poljoprivrede na teritoriju Europske unije najbolje svjedoče konkretni statistički podaci koji se istražuju u nastavku. Krajem 2013. godine zabilježeno je 10,2

⁴⁰ Op. cit. pod 25., str 179.-181.

⁴¹ Ibid.

milijuna hektara zemljišta ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji koju je obrađivalo oko 260 000 proizvođača. Od ukupnog zemljišta EU 5,7% pripada zemljištu ekološke poljoprivrede, a ono predstavlja i 27% svjetskog zemljišta ekološke poljoprivrede.⁴² To su vrlo zavidni podatci, a ukazuju na izniman značaj ekološke poljoprivrede na ovome području. Značajni podatci o navedenome za 2013. godinu prikazuju se u tablici što slijedi.

Tablica 6. Pokazatelji ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji za 2013 godinu

Teritorij	Površina zemljišta (ha)	Udio u ukupnom zemljištu (%)	Proizvođači	Prodaja (mil. EUR)	Vodeće zemlje - Tržišni udio
EU 15	7 843 937	6,1	194 743	21 735	Danska Austrija Švedska
EU 13	2 389 010	4,7	64 030	492	Hrvatska Slovenija Estonija
EU	11 460 773	2,4	334 870	22 227	Njemačka Francuska Velika Britanija

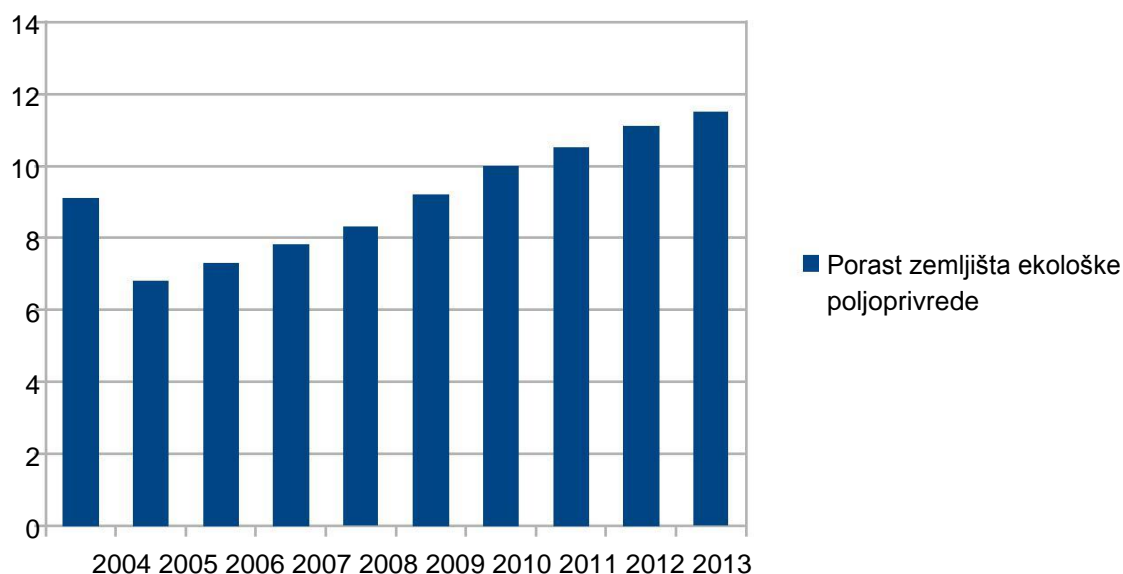
Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 5. ožujak 2016., str. 185., obrada autora.

Prema navedenome, nešto veći značaj ekološke poljoprivrede zabilježen je na teritoriju EU-15, a najuspješnije zemlje prema kriteriju tržišnog udjela su Danska, Austrija i Švedska. Na teritoriju EU-13 to mjesto zauzimaju Hrvatska, Slovenija i Estonija. Ukoliko se razmatra teritorij čitave EU vodeće zemlje prema tržišnom udjelu su Njemačka, Francuska i Velika Britanija.

Generalni rast ekološke poljoprivrede na području Europske unije potvrđuju sljedeći podatci (Graf 2.)

⁴² Op. cit. pod 25, str. 176.

Graf 2. Porast zemljišta ekološke poljoprivrede 2004.-2013 (mil. ha)

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 13. ožujak 2016., str. 190., obrada autora.

Prema udjelu u ukupnom zemljištu ekološke poljoprivrede vodeće zemlje su:

- Austrija – 19,5%;
- Švedska – 16,3%;
- Estonija – 16%;
- Češka – 11,2%;
- Latvija – 11%;
- Italija – 10,3%;
- Finska – 9%;
- Slovačka – 8,8%.⁴³

Zanimljivo je uočiti da prema prethodnom kriteriju prva dva mjesta zauzimaju države iz EU-15, nakon čega slijede države iz EU-13, te Italija i Finska (EU-15). To potvrđuje da u posljednjih nekoliko godina značaj ekološke poljoprivrede intenzivno raste na čitavom teritoriju EU.

⁴³ Op. cit. pod 25, str. 189.

Najveći porast zemljišta u 2013. godini bilježe sljedeće zemlje:

- Italija – 149 815 ha;
- Portugal – 71 381 ha;
- Francuska – 27 815 ha;
- Njemačka – 26 314 ha;
- Švedska – 23 311 ha.⁴⁴

Iz navedenoga se zaključuje da prema porastu udjela zemljišta ekološke poljoprivrede u 2013. godini prednjače zemlje iz EU-15.

U 2013. godini zabilježen je porast prodaje ekoloških proizvoda od čak 6% ili 22,2 milijarde eura u odnosu na prethodnu godinu. Najveće tržište takvih proizvoda u promatranom razdoblju bilo je njemačko (7,6 mlrd. EUR), francusko (4,4 mlrd. EUR) i tržište Velike Britanije (1,2 mlrd. EUR).⁴⁵

Prema namjeni zemljišta ekološke proizvodnje, na teritoriju Europske unije prevladavaju stalni travnjaci s 4,63 milijuna hektara, ratarski usjevi s 3,9 milijuna hektara, te stalni usjevi s 1,16 milijuna hektara. Od ratarskih usjeva prevladavaju žitarice, uljarice i povrće, a od stalnih usjeva masline, grožđe, orašasti plodovi i voće, te citrusno voće. S gledišta ekološkog uzgoja stoke, prevladavaju redom:

- goveda – 3,9% (porast od 50% i više od 2007. godine do danas);
- ovce – 4,2% (porast od 26% i više od 2007. godine do danas);
- svinje – 0,5% (porast od 31% i više od 2007. godine do danas);
- perad – 2,2% (porast od 70% i više od 2007. godine do danas).⁴⁶

Najviše proizvođača ekološke poljoprivrede ima Italija s 50 042 , Španjolska s 40 502 i Poljska s 25 944 proizvođača. Najveći udio u prodaji ostvaruje Njemačka s 7,5 milijardi eura, Francuska s 4,3 milijarde eura, te velika Britanija s 2 milijarde eura u 2013. godini.⁴⁷ Prikaz rasta tržišta ekoloških proizvoda u Europskoj uniji prikazuje se u nastavku (Grad 3.).

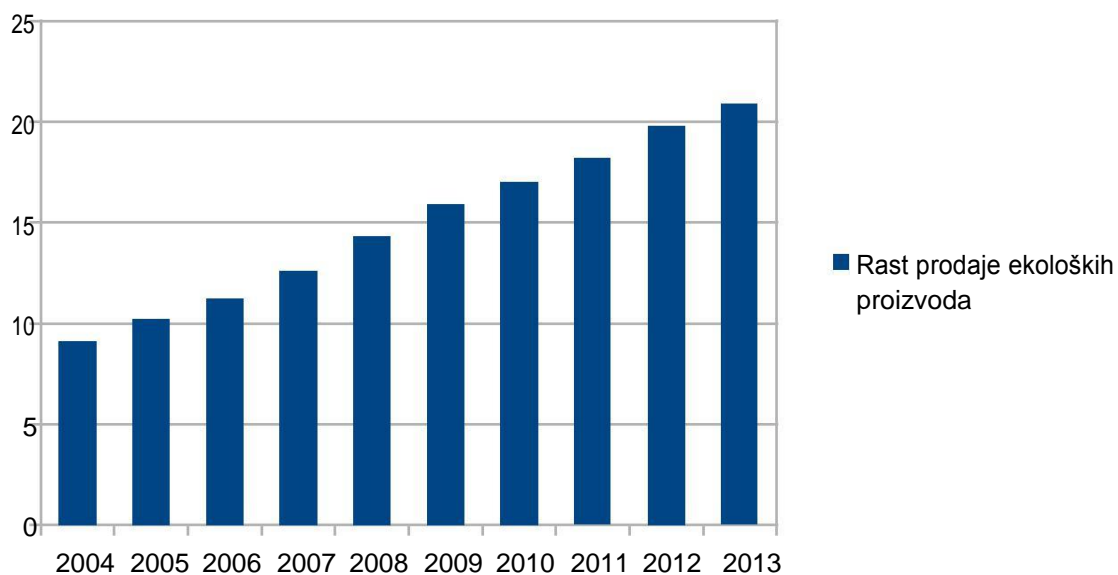
44 Ibid.

45 Ibid.

46 Op. cit. pod 25. str. 192.-201.

47 Ibid.

Graf 3. Rast prodaje ekoloških proizvoda u EU (mlrd. EUR)

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 13. ožujak 2016., str. 201., obrada autora.

Navodi se da su glavni proizvodi na tom tržištu voće i povrće, mlijeko, vino, kava, kakao, kruh i pekarski proizvodi generalno.

Nakon analize razvoja ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji, slijedi pregled razvoja na teritoriju Republike Hrvatske, nove članice EU.

5. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U okviru ovoga poglavlja analiziraju se dosadašnji razvoj ekološke poljoprivrede na nacionalnoj razini i mogućnosti budućeg razvoja s obzirom na trenutno stanje. Osim prethodnog istraživanja, za potrebe ovoga rada provedena je anketa čiji su rezultati poslužili za procjenu trenutne percepcije ekološke poljoprivrede, što se detaljnije razmatra u nastavku poglavlja.

Također, posebna opažanja usmjerena je prikazu odabranih uspješnih primjera ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj koji mogu poslužiti kao uzor mnogim budućim poslovnim subjektima čiji izbor bude upravo ekološke poljoprivrede, kao osnovna djelatnost i središte zanimanja.

U konačnici se iznose razmatranja autora o budućim smjernicama razvoja, koje se određuju na temelju cjelokupnog istraživačkog pothvata predmetnog rada.

5.1. Razvoj ekološke poljoprivrede

U posljednjih nekoliko godina, točnije tijekom posljednjeg desetljeća, raste interes brojnih dionika za ekološkom poljoprivredom, kako na globalnoj, tako i na nacionalnoj razini. Može se reći da globalni trendovi koji se odnose na postupan prelaz s konvencionalne ne ekološku poljoprivredu, imaju izniman utjecaj i na Republiku Hrvatsku. To se potvrđuje sve većim interesom poljoprivrednika, poduzetnika, vlade i lokalne zajednice kao potrošača za proizvodima ekološke poljoprivrede i proizvodnje.

Republika Hrvatska je 2001. godine izglasala i usvojila Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji predstavlja zakonski okvir za reguliranje i razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.⁴⁸ On uređuje pitanja ekološke proizvodnje i trgovine ekološkim proizvodima, kao i obavljanja kontrole i nadzora, postupka certificiranja ekoloških proizvoda i poticaja za ekološku poljoprivredu. Zakon je u skladu s Regulativom Vijeća Europske unije o ekološkoj poljoprivredi kao i s principima Svjetske organizacije za ekološku poljoprivredu IFOAM.

Strategija razvoja hrvatske poljoprivrede iz 2001. godine posebno spominje jedan od osnovnih ciljeva koji se odnosi na promicanje ekološke poljoprivrede. Njezin značaj na teritoriju Republike Hrvatske dodatno se intenzivira 2005. godine kada je Ministarstvo poljoprivrede,

48 Petljak, K. (2011.): "Pregled razvoja i obilježja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj", <http://www.hrcak.srce.hr/file/113174>, 13. ožujak 2016., str. 1.

šumarstva i vodnog gospodarstva izglasalo i usvojilo nacrt strategije razvoja ekološke poljoprivrede. Prema toj strategiji ekološka poljoprivreda je poseban sustav održivog gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj biljaka i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana, te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, društveno i gospodarski opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahtjeve i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoloživost vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu biljaka i životinja, a sukladno s međunarodno usvojenim normama i načelima.⁴⁹

Osim spomenutog Zakona, zakonska regulativa o ekološkoj poljoprivredi u Republici Hrvatskoj sačinjena je od niza pravilnika i propisa, te nekih drugih zakona kao što su i Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o hrani i Zakon o zaštiti prirode. Međutim, sadašnje stanje tek je dio cjelokupnog razvoja ekološke poljoprivrede na ovome teritoriju koji se odvijao u tri faze.

Razdoblje do 1991. godine nisu obilježila značajnijih zbivanja, osim postupaka nekolicine entuzijasta koji su potvrdili mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede.

Razdoblje od 1991. do 2001. godine imalo je veliki utjecaj na razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj. Prirodni resursi su zbog Domovinskog rata bili pošteđeni prevelike industrijalizacije, a zbog čistoće i nezagađenosti vode i tla, Hrvatska se počinje percipirati kao zemlja iznimnog potencijala za razvoj ekološke poljoprivrede. U tom razdoblju javljaju se prve specijalizirane trgovine zdrave hrane, osnivaju se udruge, kao i Savez za biološko organsko gospodarenje (BIOS). Iako su ekološki proizvodi tada bili većim dijelom iz uvoza i vrlo skupi, utjecali su na stvaranje kontakta s potrošačima i podizanje njihove svijesti o značaju ekoloških proizvoda. Vrlo značajnu ulogu imao je i BIOS koji je definirao prve cjelovite smjernice za razvoj ekološke poljoprivrede, a u skladu sa smjernicama IFOAM-a, čiji član postaje 1992. godine.⁵⁰ U ovome je razdoblju, 1997. godine, osnovan i Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) koji je za cilj imao dati potporu razvoju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva i ruralnog prostora.

Posljednje razdoblje od 2001. godine do danas obilježeno je značajnijim zbivanjima s gledišta razvoja ekološke poljoprivrede. U ovome je razdoblju usvojen spomenuti Zakon kao temelj zakonske regulative o ekološkoj poljoprivredi u Hrvatskoj. Počinje nagli razvoj ekološke poljoprivrede, a važnu ulogu ima Vlada Republike Hrvatske koja se očituje u sljedećem:

- potpore poljoprivredi šumarstvu i ribarstvu;
- ekološka poljoprivreda dobiva 30% veće naknade od konvencionalne poljoprivrede (Zakon

49 Ibid.

50 Op. cit. pod 41, str. 2.

- o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu);
- poljoprivredna gospodarstva ostvaruju državni poticaj jednom godišnje;
- poticaji se ostvaruju po hektaru zemljišta, litri, kili i slično.⁵¹

Osim poticaja Vlade, sredstva se mogu ostvariti i kroz potpore manjih teritorijalnih jedinica, odnosno jedinica lokalne i regionalne samouprave i putem nadležnog Ministarstva. Državne potpore su također usmjerene i raznim udrugama i zadrugama koje su aktivne u promociji ekološke poljoprivrede, održavanju eko-sajmova, edukaciji i ostalome.

Statistički podaci o rastu i razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj slijede u nastavku.

Tablica 7. Pokazatelji razvoja ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj u 2013. godini

Pokazatelj	Vrijednost
Veličina zemljišta (ha)	40 641
Porast zemljišta u odnosu na 2012. god. (%)	27,4
Udio u ukupnom zemljištu (%)	3,1
Udio u zemljištu ekološke proizvodnje EU (%)	2,2
Broj proizvođača	1 608

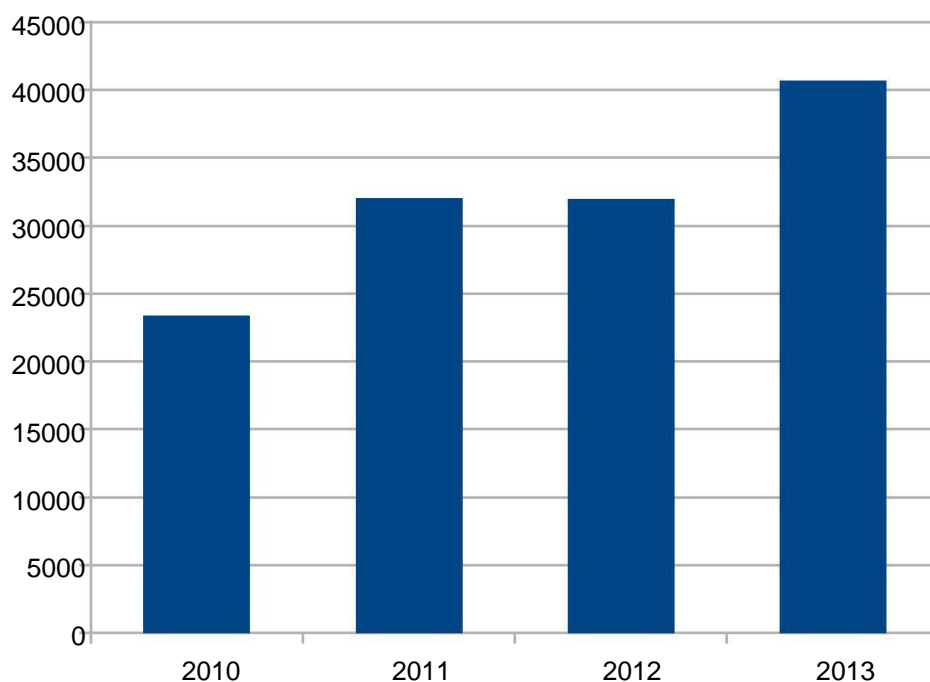
Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 26. ožujak 2016., str. 39.-185., obrada autora.

Prema prethodnoj tablici zaključuje se da Republika Hrvatska također bilježi porast značaja ekološke poljoprivrede što se potvrđuje svim pokazateljima. Zanimljiv je udio hrvatskog zemljišta u ukupnom zemljištu ekološke poljoprivrede EU, koji je s obzirom na veličinu Republike Hrvatske i ostala obilježja države značajan, a smatra se da će u budućnosti nastaviti rast kao i svi ostali pokazatelji.

Pregled rasta zemljišta ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj slijedi u nastavku (Graf 4.).

⁵¹ Ibid.

Graf 4. Rast ukupne površine zemljišta ekološke poljoprivrede u RH 2010.-2013. (ha)

Izvor: FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>, 26. ožujak 2016., str. 61., obrada autora.

Ovim je prikazom dodatno potvrđen prethodni podatak o razvoju ekološke poljoprivrede u RH. Na ovome teritoriju je u 2013. godini bilo 34 uvoznika ekološke hrane i 6 izvoznika. Proizvodi koji prevladavaju jesu žitarice, tropsko i subtropsko voće, grožđe, uljarice, masline i povrće.⁵²

Kada je riječ o udjelu hrvatskog tržišta ekoloških proizvoda u ukupnom tržištu EU misli se na 2,2% u 2013. godini, odnosno 104 milijuna eura.⁵³ Stoga je opravdano mišljenje da je Hrvatska brzo rastuće tržište ekoloških proizvoda u EU i šire, jednako kao Poljska ili Slovenija.

Također u usporedbi sa 2003 godinu kad je hrvatska bilježila svega 130 ekoloških proizvođača, u 2015. Je ta brojka znatno veća te iznosi 3061 proizvođača ekoloških proizvoda.

52 Op. cit. pod 25, str. 61.

53 Op. cit. pod 25, str 185.

4.2. *Uspješni primjeri ekološke poljoprivrede*

U današnjici postoji niz uspješnih primjera ekološke poljoprivrede u svijetu, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Iako nije moguće govoriti o velikom broju takvih primjera postoji sve veći interes subjekata za bavljenjem ekološkom poljoprivredom u budućnosti. Smatra se da je razlog tome utjecaj suvremenog doba i pripadajućih trendova, odnosno vrijednosti koje je nametnulo suvremeno društvo. Stoga se smatra da će u budućnosti interes mnogih dionika za ekološkom poljoprivredom kontinuirano rasti, a povećavati će se i broj uspješno realiziranih poduzetničkih ideja i projekata. U nastavku se daje prikaz uspješnih primjera ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj.

Eko Veselić je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje se nalazi u Sisku, točnije Novom selu Palanječkom. Glavna djelatnost je ekološka poljoprivreda, no bave se i ruralnim (seoskim) turizmom kao dodatnom djelatnošću. Ovo OPG postoji još od 2003. godine, a ekološkom se proizvodnjom bavi od 2005. godine. Primarno su započeli s uzgojem jagoda na svega 0,25 hektara, a danas njihova ekološka poljoprivreda podrazumijeva uzgoj na čak 10 hektara zemljišta.⁵⁴ Uzgaja se razno voće i povrće, a proizvode se i mnogi proizvodi kao džemovi, ajvari i slično. O njihovoj kvaliteti i uspjehu poslovanja svjedoče konkretni pokazatelji o poslovanju, ali i brojna sudjelovanja na raznim festivalima. Godine 2007. na prvom Festivalu pekmeza, džemova i marmelade u Dubrovniku osvojili su zlatnu medalju za pekmez od šljive i pekmez od šljive i zelene rajčice.⁵⁵

Ciljevi i strategija poslovanja ovoga OPG-a temelje se na sljedećim vrijednostima:

- poštuje se ritam prirode;
- ne koriste se umjetna gnojiva;
- ne koristi se GMO sjeme;
- prodaju se isključivo proizvodi iz domaćeg uzgoja;
- cijeni se kvaliteta i jedinstvenost;
- gostima se pristupa na gostoljubiv i topao način.⁵⁶

Važno je istaknuti da su svi njihovi proizvodi certificirani kao eko proizvodi čime se dokazuje njihova iznimna kvaliteta .

⁵⁴ Eko Veselić: "*Kako radimo*", http://eko-veselic.com/?page_id=734, 2. travanj 2016.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

Kao što je i spomenuto, njihova ponuda eko proizvoda objedinjuje sljedeće:

- voće i povrće;
- ekstra džemovi – jagode, dunje, šljive, tikva i jabuka i slično;
- nektari – rajčica, mrkva i jabuka, jagoda;
- pindur i ajvari (Slika 4.).⁵⁷

Osim ekološkom poljoprivredom, ovo se OPG bavi i turizmom, točnije ruralnim i eko turizmom kao dodatnom djelatnošću. Naime, godine 2011. vlasnici su obnovili autohtonu Goranovu rodnu kuću koja je dio kulturne baštine, a nalazi se u selu Mužilovčica-selo lastavica, u srcu Parka prirode Lonjsko polje. Iste godine je pokrenut Eko turizam Veselić.

Osim ponude smještaja u autohtonim sobama i ponude jela i pića od namirnica iz vlastitog uzgoja, gostima se nudi i Kušaonica ekoloških proizvoda u podzemlju spomenute kuće. Cjelokupan turistički proizvod objedinjuje sljedeće:

- toplu dobrodošlicu uz domaću šljivovicu;
- smještaj u sobama koje odišu kulturnom baštinom;
- uživanje u mirnoj prirodi;
- upoznavanje s domaćim životinjama (krave, konji, svinje, koze, ovce, kokoši, patke, psi, mačke);
- vožnju čamcem po Tišini – stari rukavac rijeke Save;
- rekreativni ribolov;
- kupanje u rijeci Savi;
- prezentaciju starih zanata;
- slikanje u posavskoj narodnoj nošnji;
- šetnju ili vožnju biciklom kroz Park prirode Lonjsko polje;
- razgledavanje europskog sela roda Čigoć i sela graditeljske baštine Krapje;

⁵⁷ Ibid.

- tradicionalne gastronomske specijalitete pripremljene od isključivo ekoloških proizvoda;
- edukativne radionice o ekološkoj poljoprivredi, očuvanju okoliša i održivom razvoju;
- prezentaciju i degustaciju naših ekoloških pekmeza, džemova, sokova;
- seosko veselje uz čašu vina i dobru staru tamburicu (Slika 5.)⁵⁸

Slika 3. Ekoturizam Veselić

Izvor. Eko Veselić: "O nama", http://eko-veselic.com/?page_id=151, 3. travanj 2016.

Sljedeći primjer ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj je OPG Marija Jug. Ono se nalazi u malom slavonskom selu Nizi, koje je smješteno 15-ak kilometara od Našica i 40-ak kilometara od Osijeka. Na površini od 6,1 hektara uzgaja se ekološko voće.⁵⁹ Proizvodi su dostupni svakome, a posluju i po principu dostave "vrata do vrata".

Od voća se uzgaja sljedeće:

- eko jabuke – 4,5 ha;
- eko šljive – 1,6 ha;
- manji broj eko marelica i krušaka.⁶⁰

⁵⁸ Ibid.

Također, iz vlastitog uzgoja pripremaju se eko proizvodi kao što su voćni sokovi, džemovi i kašice. Svi proizvodi prerađuju se u strogo kontroliranim uvjetima i bez dodataka šećera, vode ili drugih sastojaka. Tehnološki proces prerade prati Prehrambeno tehnološki fakultet Osijek.⁶¹ Za sve voćnjake posjeduju hrvatski ekološki certifikat, a proizvode skladište u hladnjači na vlastitom imanju.

Ekološkim uzgojem i prodajom jabuka bave se od 2003. godine, te sudjeluju na raznim domaćim sajmovima (Ekofest Zagreb, Eko-Etno Zagreb, Dani jabuka Požega, Jabučni dani Đakovo), kao i onima međunarodnog karaktera (Međunarodni voćarski sajam Donji Kraljevec, Inga Zagreb, Biofach Nürnberg). Od 2008. godine nude i uslužno prerađivanje voća i povrća (prešanje, pasteriziranje i punjenje), a od 2009. godine vrše i dostavu unutar Hrvatske.⁶²

Ovaj OPG surađuje s tvrtkom BIOVEGA pa su njihovi proizvodi dostupni u Bio&Bio trgovinama kao i Konzumu pod nazivom "Ekozona sokovi". U tijeku je implementacija HACCP a i HRN EN/ISO 9001:2002 standarda.⁶³

Može se zaključiti kako su oba primjera zapravo potvrda o uspješno realiziranim projektima ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj koja u sklopu OPG-a egzistira samostalno ili, u nekim primjerima, integrirano s djelatnosti turizma kao sekundarne djelatnosti. Na ovaj se način potrošačima, kupcima nudi cjeloviti i autentični proizvod visoke kvalitete. O tome svjedoči posjedovanje eko certifikata proizvoda koji se nude. Vjeruje se da će u budućnosti biti još više ovakvih primjera na teritoriju Republike Hrvatske što potvrđuje veliki interes u današnjici i suvremeni trendovi na tržištu, ali i u svakidašnjem životu. Pri tome se primarno misli na porast brige o zdravlju i zdravim navikama.

59 OPG JUG: "O nama", <http://opgjug.hr/index.html>, 3. travanj 2016.

60 Ibid.

61 Ibid.

62 Ibid.

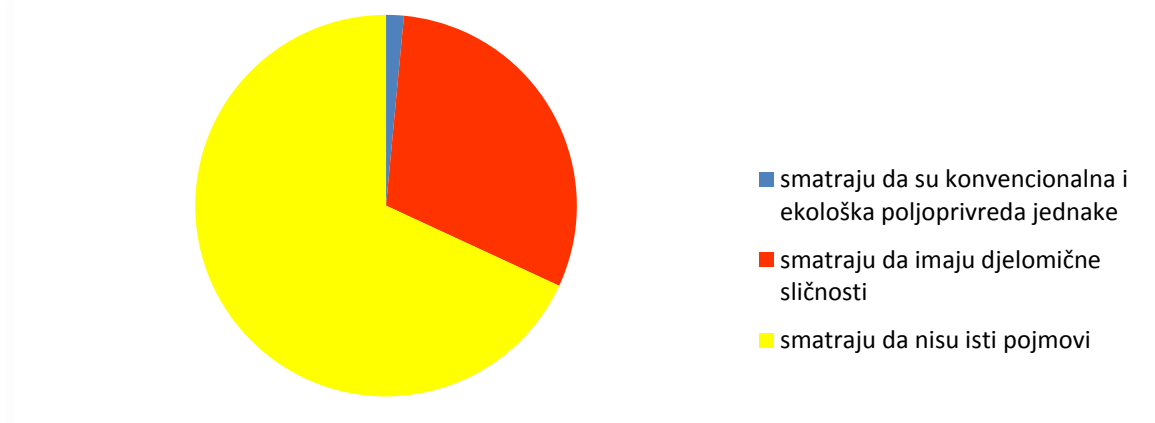
63 Ibid.

5.3. Empirijsko istraživanje

Kao što je i prethodno spomenuto, za potrebe ovoga rada provedena je istraživanje na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, Fakultetu ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković" u siječnju 2016. godine. Anketa je provedena na 69 ispitanika, studenata spomenute institucije u dobi od 20 do 30 godina sa smjera Ekonomije, Financijski management, Poduzetništvo i management te Marketinga. Anketa je bila sačinjena od 16 pitanja od kojih su se neka odnosila na odabir ponuđenih odgovora, a neka su zahtijevala vlastita mišljenja ispitanika (Prilog 1.). Rezultati ankete slijede u nastavku.

Na prvo pitanje o tome da li su se studenti ikada susreli s pojmom ekološke poljoprivrede, njih 100% je odgovorilo pozitivno. Međutim, već na sljedećem pitanju moglo se zaključiti da ispitanici u potpunosti ne poznaju značenje ekološke poljoprivrede i njezinu različitost od one konvencionalne. Naime, o tome da li ekološke i konvencionalna poljoprivreda podrazumijevaju isto, studenti su odgovorili na sljedeći način: 1,5% smatra sa su konvencionalna i ekološka poljoprivreda jednake, njih 68,1% smatra da to nisu isti pojmovi, dok njih 30,4% misli da imaju djelomične sličnosti.

Graf 5. Procjena o sličnosti konvencionalne i ekološke poljoprivrede– rezultati ankete (%)

Studenti su u nastavku ankete pokušali samostalno navesti razlike između ekološke i konvencionalne poljoprivrede i to sljedeće:

- nema upotrebe pesticida, herbicida i ostalih umjetnih gnojiva – 53,6%;
- proizvodi ekološke poljoprivrede su zdraviji i kvalitetniji – 31,9%;
- proizvodi ekološke poljoprivrede su skuplji od proizvoda konvencionalne poljoprivrede –

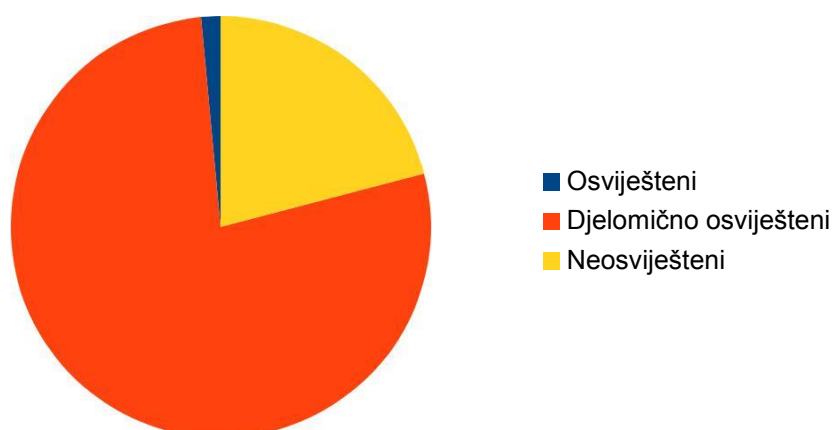
11,6%;

- ekološka poljoprivreda podrazumijeva održivost – 7,21%;
- nema odgovora ili ne zna – 30,4%.

Važno je napomenuti da su neki studenti ponudili dva ili više odgovora, dok neki nisu uopće odgovorili.

Na četvrto pitanje odnosno, smatraju li da su stanovnici Republike Hrvatske dovoljno osviješteni o značaju i važnosti ekološke poljoprivrede njih 1,5% smatra da su dovoljno osviješteni, 76,8% smatra da su djelomično osviješteni, a 20,7% smatra da stanovnici Hrvatske nisu dovoljno osviješteni o navedenome (Graf 6.).

Graf 6. Procjena o osviještenosti stanovnika Hrvatske o značaju i važnosti ekološke poljoprivrede – rezultati ankete (%)

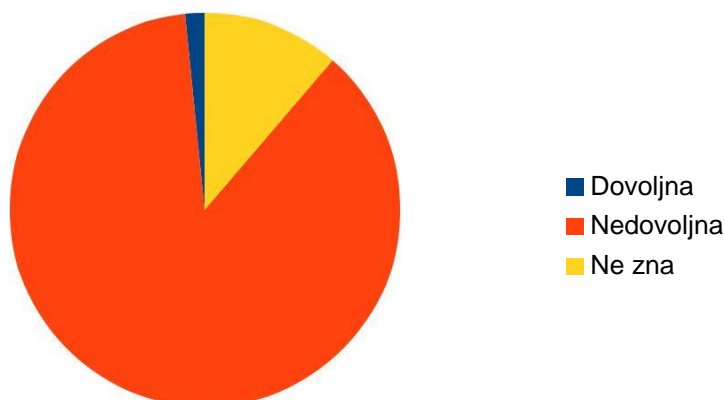
Izvor: Rezultati ankete

Razloge koje za to navode su sljedeći:

- nedovoljan angažman medija – 24,6%;
- neinformiranost i neobrazovanost građana – 23,2%;
- nezainteresiranost građana – 13%;
- previsoka cijena ekoloških proizvoda - 16%
- ubrzan stil života – 0,3
- nedovoljan angažman vlade – 0,6
- nema odgovora – 20,3

Na šesto pitanje o tome sa li je ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj dovoljno razvijena, 1,5% smatra da je, 78,3% smatra da nije dovoljno razvijena, dok ostalih 10,2% ne zna (Graf 7.)

Graf 7. Procjena razvijenosti ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj – rezultati ankete (%)

Izvor: Rezultati ankete.

Prema mišljenju ispitanika, razlozi za nedovoljnu razvijenost ekološke poljoprivrede u Hrvatsko su sljedeći:

- razvoj ekološke poljoprivrede je dugotrajan proces – 2,9%;
- nedovoljan angažman vlade i nedovoljno financijskih poticaja – 15,9%;
- nezainteresiranost i neinformiranost dionika – 17,4%;
- problem uvoza, uvozni proizvodi su jeftiniji – 27,5%.

Važno je spomenuti da veliki udio studenata nije ponudio nikakav odgovor ili je kao odgovor naveo neupućenost i neznanje o navedenome, njih čak 34,8%. Kao i na ostalim pitanjima u kojima su studenti ponudili samostalno odgovore, tako je i na ovome primjeru ponuđeno više odgovora od strane jednoga ispitanika.

Od ukupnog broja ispitanika, 10,1% često kupuje ekološke proizvode, 69,6% ispitanika to čini ponekad, a 20,3% nikad ne kupuje ove proizvode. Nadalje, 55% ispitanika daje prednost ekološkim proizvodima, dok ostatak, 45% to ne čini. Kao razlog za takav odgovor 43,4% ispitanika navodi činjenicu da su ekološki proizvodi kvalitetniji i zdraviji, 17,4% ispitanika kaže da su ekološki proizvodi skuplji pa su zato privrženiji konvencionalnim proizvodima, a 8,7% ispitanika tvrdi da nema razlike između ekoloških i konvencionalnih proizvoda. Ostatak ispitanika nije ponudio nikakav odgovor, njih 30,5%.

Visoki udjel od 85,5% potvrđuje da ispitanici ipak vjeruju kako su ekološki proizvodi kvalitetniji od ostalih, dok 14,5% to ne misli.

Graf 8. Procjena kvalitete ekoloških proizvoda – rezultati ankete (%)

Izvor: Rezultati ankete.

Nadalje na 11. pitanje odnosno pitanje da li su ekološki proizvodi precijenjeni 47,8% ispitanika vjeruje da su ekološki proizvodi precijenjeni, dok ostatak misli da ipak nisu, njih 52,2%. Na pitanje o realnosti cijene ekoloških proizvoda, 82,6% je odgovorilo da su proizvodi preskupi, dok 17,4% smatra da je cijena realna. Kao objašnjenje za 82,6% odnosno mišljenju da su proizvodi preskupi navode se sljedeći argumenti:

- previsoka cijena s obzirom na dohodak u Hrvatskoj – 7,2%;
- previsoka cijena rezultira preniskom potražnjom – 27,5%;
- cijena je realna s obzirom na kvalitetu i malu ponudu – 30,4%;

Na ovo pitanje njih 34,8% nije ponudilo odgovor, a oni koji su odgovorili ponudili su jedan ili više odgovora.

Dvanaestvo se pitanje odnosilo na procjenu uloge odabranih dionika u razvoju ekološke poljoprivrede Hrvatskoj. Rezultati pokazuju sljedeće.

Tablica 8. Procjena uloge odabranih dionika u razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj (u %)

	IZNIMNA ULOGA	DJELOMIČNA ULOGA	NEVAŽNA ULOGA
VLADA	45,3	38,1	16,6
MEDIJI	35,9	46,9	17,2
LOKALNO STAN.	40,6	50	9,4
OBRAZOVNE INSTITUCIJE	43,8	46,9	9,3

Izvor: Rezultati ankete.

Od ukupnog broja ispitanika, 5,8% nije ponudilo nikakav odgovor na ovo pitanje. Međutim, ispitanici koji su ponudili odgovore, također su naveli i obrazloženja. Pri tome ispitanici uglavnom smatraju da Vlada RH ne ulaže dovoljno financijskih sredstava, ali i da njezina uloga nije presudna za razvoj ekološke poljoprivrede. Nadalje navode kako mediji imaju najveći utjecaj na razvojni proces, ali nisu dovoljno integrirani. Po mišljenju ispitanika, lokalna zajednica primarni interes očituje u cijeni proizvoda, te nisu dovoljno osviješteni o važnosti i značaju razvoj ekološke poljoprivrede. U konačnici, ispitanici smatraju da obrazovne institucije imaju presudnu ulogu u širenju informacija, ali kao i mediji, nisu dovoljno integrirane u ovaj razvojni proces.

Prema mišljenju ispitanika 23,2% smatra da bi svi navedeni dionici trebali biti integrirani u razvoj ekološke poljoprivrede, 11,6% ispitanika smatra da je važna uloga obrazovnih institucija jer je za razvoj presudno obrazovanje i provedba programa edukacije, dok njih 65,2% nije ponudilo odgovor.

Na primjeru spomenutog uzorka ispitanika, 40,6% smatra da će u budućnosti poljoprivreda podrazumijevati isključivo ekološku poljoprivredu, dok 55,1% smatra da neće, a 4,3% ne zna ili nije dalo odgovor. Kao obrazloženje navedenoga nitko nije dao konkretno mišljenje.

Prema navedenim rezultatima ankete, smatra se da ispitanici nisu dovoljno informirani o ekološkoj poljoprivredi s obzirom da su neki od njihovih odgovora kontradiktorni, što potvrđuju prethodne informacije. Kao primjer navodi se podatak da 52,2% ispitanika smatra da ekološki proizvodi nisu precijenjeni, a zatim, već na sljedećem odgovoru 82,6% ispitanika potvrđuje da su oni preskupi. Također, visoki udjeli koji pokazuju da na mnogim pitanjima o konkretnim mišljenjima ispitanika nema odgovora pokazuju na njihovu nezainteresiranost ili neznanje i neinformiranost. Vrlo je zanimljiv podatak o njihovoj procjeni uloge pojedinih dionika u razvoju ekološke poljoprivrede. Prema dobivenim podacima o ovome pitanju također se potvrđuje manjak znanja i informiranosti o navedenome, s obzirom na činjenicu da je značaj svih dionika gotovo

podjednak u ovome procesu. Posebice je zanimljivo to što je anketa provedena među studentima koji u redovnom programu slušaju kolegij koji se tiče predmetne problematike, a rezultat je prilično poražavajuća. Stoga se postavlja pitanje kakav bi rezultat bio da je anketa provedena na nekom dugom uzorku, na primjer slučajnim odabirom građana i slično.

5.4. Smjernice budućeg razvoja

Ekološka proizvodnja u Hrvatskoj tek je u začetku svoga razvoja. Razlog tome dijelom se očituje u burnim povijesnim događanjima u državi (posljedice i devastiranja Domovinskog rata, otežavanje gospodarskog razvoja i slično), a najveći razlog je neinformiranost proizvođača i potrošača i nedovoljan angažman svih dionika (vlade, obrazovnih institucija, medija, udruga i ostalih dionika).

Iako je u posljednjih nekoliko godina udvostručena površina zemljišta, a zabilježen je i porast proizvođača eko proizvoda, još uvijek nije moguće govoriti o značajnom udjelu ove proizvodnje. To se posebno potvrđuje usporedbom s ostalim zemljama članicama Europske unije, ali i nekih država diljem svijeta.

Značajnije promjene s gledišta razvoja ekološke poljoprivrede donijelo je suvremeno doba i promjene u vrijednostima suvremenog društva. Tome je doprinijela i sve veća zabrinutost za okoliš i opstanak budućih generacija. Posljedično, može se uočiti izravna povezanost s pojavom koncepta održivog razvoja. Iz tog razloga, smatra se da su ekološka poljoprivreda i održivost, odnosno održivi razvoj nerazdvojni pojmovi. Također, smatra se da će i članstvo Hrvatske u Europskoj uniji iz 2013. godine dodatno potaknuti i ubrzati razvoj ekološke poljoprivrede, kao što je slučaj i kod ostalih država članica. Tome u prilog svakako idu i projekti Europske unije koji se financiraju iz EU fondova.

Važno je istaknuti da potražnja za ekološkim proizvodima u Hrvatskoj kontinuirano raste, posebice kod urbanog stanovništva i turista.⁶⁴ Može se reći da je njezin značaj i doprinos prepoznat od strane mnogih potrošača, međutim veliki udio nije u mogućnosti priuštiti si ove proizvode zbog veće cijene u usporedbi s drugim proizvodima. Rezultat tome je problematika dohotka stanovništva i premala ponuda ekoloških proizvoda. Međutim, potencijal na tržištu je velik pa se vjeruje da će u budućnosti po tom pitanju doći do značajnih promjena. Također, s obzirom na porast broj ukupne površine zemljišta ekološke poljoprivrede i broj proizvođača eko proizvoda u posljednjih nekoliko

⁶⁴ Žmergo (2010.): "Ekološka proizvodnja", <http://zmergo.hr/eko-proizvodnja/>, 3. travanj 2016.

godina, očekuje se isti trend i u budućnosti koji će izravno utjecati na primjene s gledišta ponude i cijene ovih proizvoda. Posljedično, očekuje se i porast konačne potražnje.

Vrlo je zanimljivo razmotriti budući razvoj ekološke poljoprivrede s gledišta njezine sinergije, odnosno povezanosti s turizmom. U tom pogledu, misli se na turizam kao dodatnu djelatnost u okviru poslovanja OPG-a. Kao što je i spomenuto, te prikazano na odabranom primjeru, u današnjici postoji veliki broj OPG-a koji u svojoj ponudi nude i turističke usluge ili cjelovite proizvode. Točnije, riječ je o seoskom ili ruralnom turizmu, eko turizmu, turizmu na seoskom gospodarstvu i slično. S obzirom na suvremene trendove na globalnom turističkom tržištu zabilježen je porast potražnje za ovim selektivnim oblicima turizma. To se ponovno veže uz suvremeno doba, promjenama u vrijednostima suvremenoga društva i vrijednostima održivog razvoja. Naime, suvremenu turističku potražnju obilježava nekoliko značajki, a to su:

- sve učestalija i kraća putovanja;
- potraga za autentičnošću;
- potraga za doživljajem;
- kontakt s destinacijom i domaćinima;
- "*vallue for experience*" zamjenjuje "*vallue for money*";
- želja za aktivnim odmorom;
- upoznavanje tradicije i kulture i slično.

S obzirom na navedeno, smatra se da ovaj oblik turizma ima sposobnost zadovoljenja sve većih i sofisticiranijih zahtjeva i želja turističke potražnje. Razlog tome je jedinstveni ambijent i prirodno okruženje u kojem se odvija, njegovanje seoskog i kulturnog identiteta, ponuda niza aktivnosti (jahanje, ribolov, pješačenje i slično), specifična gastronomija, gostoljubivost, te ostale značajke koje nudi. Shodno navedenom, daje se zaključiti da će i turizam kao takav biti jedan od pokretača budućeg razvoja ekološke poljoprivrede i obrnuto.

Za uspješan budući razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj važno je integrirati sve dionike u taj proces i kontinuirano potencirati njihovu participaciju. Pri tome ne postoji raščlamba većeg i manjeg utjecaja i značaja pojedinih dionika. Sasvim suprotno, smatra se da su svi od navedenih podjednako važni i presudni za uspješan razvoj u budućnosti, a misli se na vladu, institucije, organizacije (nacionalnog i međunarodnog karaktera), udruge, poslovne subjekte, medije, ali i lokalnu zajednicu.

Također, posebno je značajno posjedovanje kvalitetnih ideja i prijava projekata za financiranje iz EU fondova. Pri tome, presudni su stručni i obrazovani kadrovi koji raspolažu znanjem iz područja projektnog menadžmenta. Osim toga, ponovno se intenzivira značaj participacije dionika i u ovom procesu.

Sljedeća značajna stavka u poticanju razvoja ekološke poljoprivrede je dostupnost informacija i kontinuirano obrazovanje koje slijedi suvremene trendove. Time se podiže svijest građana o značaju i važnosti okretanja prema ekološkoj poljoprivredi. Kako bi taj proces bio što uspješniji, očekuju se aktivnosti vlade po pitanju financiranja razvoja ekološke poljoprivrede i osiguranja pristupačnosti ovih proizvoda svim građanima.

5. ZAKLJUČAK

Konvencionalna ili klasična poljoprivreda sve više gubi na značaju u suvremeno doba, a zamjenjuje je ekološka poljoprivreda koja se još naziva i održivom, samoobnovljivom, tradicionalnom i slično. Suvremeno doba i suvremeno društvo nametnulo je nove vrijednosti i načela koja su oprečna s onima na kojima se zasniva konvencionalna poljoprivreda pa se sve više intenzivira značaj i doprinos ekološke poljoprivrede.

Dosadašnja konvencionalna poljoprivreda imala je veliku ulogu u osiguranju dostatne hrane sve većem broju svjetskog stanovništva, međutim, s gledišta dugoročnosti pokazala se neodrživom. Njezino osnovno obilježje je maksimizacija profita, odnosno stvaranje sve većeg prinosa po jedinici poljoprivredne površine. Pri tome, ona ne poštuje načela održivosti i održivog razvoja, a destruktivno djeluje na sve tri dimenzije ovoga koncepta. Time se potvrđuje njezino štetno djelovanje po okoliš, društvo i čovjeka, te ekonomiju, odnosno gospodarstvo.

Ekološka poljoprivreda se može definirati na niz načina. Najjednostavnije objašnjenje ekološke poljoprivrede veže se uz poštivanje vrijednosti i načela održivog razvoja. S obzirom na to, ona je usko vezana uz koncept održivosti i kao takva mora biti shvaćena. Ekološka poljoprivreda podrazumijeva proizvodnju poljoprivrednih proizvoda sukladno načelima i vrijednostima održivosti, pri čemu je iznimno važno očuvanje prirodnog sustava i aktivacija prirodnih procesa. Ona donosi niz prednosti s gledišta ekonomije (gospodarstva), socio-kulturnog aspekta i onog ekološkog.

Na globalnoj razini, a time i na teritoriju Europske unije ekološka poljoprivreda bilježi intenzivniji i dinamičniji razvoj nego što je to u Republici Hrvatskoj. Postoji niz razloga za takvu situaciju, a oni se mogu razmatrati još u povijesnim zbivanjima. Pri tome se misli na niz ograničavajućih čimbenika kao što su posljedice ratnih zbivanja koje su usporile razvoj općenito, bilo da je riječ o gospodarskom ili socijalnom razvoju, nedovoljan angažman vlade, nedovoljna participacija i integracija dionika, nedovoljno ulaganje financijskih sredstava, neadekvatno obrazovanje i nedovoljna informiranost dionika, te slično.

Unatoč navedenim činjenicama o suvremenoj percepciji ekološke poljoprivrede kao o nekom budućem globalnom usmjerenju i svojevrsnoj strategiji podržavanja održivog razvoja činjenica je kako na međunarodnoj i nacionalnoj razini postoji visoki stupanj neznanja o navedenoj temi. To se potvrđuje i na primjeru studentske populacije u okviru provedenog empirijskog istraživanja. Naime, odgovori koji su na konkretna pitanja o predmetnoj temu postavljena vrlo su

kontradiktorna i zapravo potvrđuju konfuziju studenata u svezi navedenoga, nedovoljnu razinu znanja, ali i nezainteresiranost o ovoj temi.

Poražavajuće je da podaci potvrđuju vrlo nizak udio studenata koji su skloni kupovini i konzumiranju proizvoda ekološke poljoprivrede iz niza razloga, među kojima je vodeći cijena. Gotovo je podjednaki udio studenata koji prednost daju ekološkim proizvodima i onih koji to nikada ne čine. Osim toga, visokih 8,7% smatra da se ekološki proizvodi ni po čemu ne razlikuju od onih konvencionalnih. Naposljetku, preko 14% studenata misli da su konvencionalni proizvodi jednake kvalitete kao i oni ekološki. Važno je istaknuti i podatak da oko polovice ispitanika vjeruje u precijenjenost ekoloških proizvoda, a važno je istaknuti da u prosjeku oko 30% studenata na većinu pitanja nije dalo nikakav odgovor ili je odgovorilo "ne znam".

Budući razvoj ekološke poljoprivrede zahtijeva rješenje navedenih problema, a kao najvažniji razvojni faktor ističe se kontinuirana participacija i integracija svih dionika u razvojnom procesu, porast informiranosti lokalnog stanovništva o značaju ekološke poljoprivrede, praćenje suvremenih trendova i ulaganje financijskih sredstava od strane vlade i pripadajućih organa kako bi se osigurala dostupnost i pristupačnost proizvoda ekološke poljoprivrede svim građanima Hrvatske.

POPIS LITERATURE

Popis knjiga:

- Cifrić, I. (2003.): "Ruralni razvoj i modernizacija – prilozi istraživanju ruralnog identiteta", Institut za društvena istraživanja Zagreb, Zagreb
- Kersan.Škabić, I. (2012.): "Ekonomija Europske unije", Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Pula
- Vrček, V. (2010.): "Druga strana potrošačkog raja", Školska knjiga, Zagreb

Popis internet izvora:

- Croenergo: "EU oznaka za organske proizvode obvezna od 01. srpnja 2012.", <http://www.croenergo.eu/eu-oznaka-za-organske-proizvode-obvezna-od-1-srpnja-2012-7725.aspx>
- Drljača, M. (2012.): "Koncept održivog razvoja i utava upravljanja", [https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept odrivog razvoja i sustav upravljanja.pdf](https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept%20odrivog%20razvoja%20i%20sustav%20upravljanja.pdf)
- Ekopoduzetnik (2011.): "Temeljna načela ekološke poljoprivrede", <http://www.ekopoduzetnik.com/tekstovi/temeljna-nacela-ekoloske-poljoprivrede-5632/>
- Eko Veselić: "Kako radimo", http://eko-veselic.com/?page_id=734
- Izvor. Eko Veselić: "O nama", http://eko-veselic.com/?page_id=151, 28. siječanj 2016.
- EU sfera (2014.): "Zaštita okoliša", <http://www.udd.hr/eurosfera/index.php/hr/zastita-okolisa>
- FiBL; IFOAM Organics International (2015.): "The Word of Organic Agriculture", <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1663-organic-world-2015.pdf>
- Lokvina (2013.): "Klasična (konvencionalna) poljoprivredna proizvodnja – negativne posljedice", <http://lokvina.hr/lokvina/klasicna-konvencionalna-poljoprivredna-proizvodnja-negativne-posljedice-2/>
- MPS (2011.): "Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011.-2016. godine", <http://www.mps.hr/UserDocsImages/strategije/AKCIJSKI%20PLAN%20RAZVOJA%20EKOLO%20POLJOPRIVREDE%20ZA%20RAZDOBLJE%202011->

[2016.pdf](#)

- OPG JUG: "O nama", <http://opgjug.hr/index.html>
- Pejnović, D. et al. (2009.): "*Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj: problemi i mogućnosti razvoja*", <http://www.hrcak.srce.hr/file/128719>
- Penić, B. (2013.): "*Genetski modificirana hrana: Za i protiv?*", <http://znanost.geek.hr/clanak/genetski-modificirana-hrana-za-ili-protiv/>
- Petljak, K. (2011.): "*Pregled razvoja i obilježja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj*", <http://www.hrcak.srce.hr/file/113174>
- Pinova (2014.): "*Suvremena poljoprivredna proizvodnja*", http://pinova.hr/hr_HR/aktualno/suvremena-poljoprivredna-proizvodnja
- Puđak, J., Bokan, N. (2011.): "*Ekološka poljoprivreda – indikator društvenih vrednota*", <http://www.hrcak.srce.hr/file/111225>
- Znaor, D. (1996.): "*Ekološka poljoprivreda – poljoprivreda sutrašnjice*", Nakladni zavod Globus, Zagreb
- Žmergo (2010.): "*Ekološka proizvodnja*", <http://zmergo.hr/eko-proizvodnja/>

POPIS SLIKA, GRAFOVA I TABLICA

Slika 1. Održivost	15
Slika 2. Logo organskih proizvoda EU	27
Slika 3. Ekoturizam Veselić 42.....	43
Graf 1. Porast broja proizvođača ekoloških proizvoda u svijetu (2012.-2013.).....	23
Graf 2. Porast zemljišta ekološke poljoprivrede 2004.-2013 (mil. ha)	29
Graf 3. Rast prodaje ekoloških proizvoda u EU (mlrd. EUR).....	31
Graf 4. Rast ukupne površine zemljišta ekološke poljoprivrede u RH 2010.-2013. (ha).....	34
Graf 5. Procjena o sličnosti konvencionalne i ekološke poljoprivrede– rezultati ankete (%).....	40
Graf 6. Procjena o osviještenosti stanovnika Hrvatske o značaju i važnosti ekološke poljoprivrede – rezultati ankete (%)	36
Graf. 7. Procjena razvijenosti ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj – rezultati anekete	37
Graf 8. Procjena kvalitete ekoloških proizvoda – rezultati ankete (%).....	38
Tablica 1. Potrebna količina energije za proizvodnju 1 kg agrokemikalije.....	6
Tablica 2. Ekološka poljoprivreda = održivosti	16
Tablica 3. Raspoloživost baze podataka o ekološkoj poljoprivredi	20
Tablica 4. Ekološka poljoprivreda u svijetu.....	21
Tablica 5. Porast udjela zemljišta ekološke poljoprivrede (mil. ha) u svijetu 2005.-2013. (%).....	23
Tablica 6. Pokazatelji ekološke poljoprivrede u Europskoj uniji za 2013 godinu.....	28
Tablica 7. Pokazatelji razvoja ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj u 2013. godini	33
Tablica 8. Procjena uloge odabranih dionika u razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj	39

POPIS PRILOGA

Prilog 1. Anketa o procjeni osvještenosti ispitanika o značenju i značaju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj	35
--	----

ANKETA

1. Jeste li ste čuli za pojam ekološke poljoprivrede?

- DA
- NE

2. Da li je ekološka poljoprivreda isto što i konvencionalna poljoprivreda?

- DA
- NE
- DJELOMIČNO

3. Možete li navesti značajke ekološke poljoprivrede i pripadajućih proizvoda?

4. Smatrate li da su stanovnici Hrvatske dovoljno osviješteni o značenju i značaju ekološke poljoprivrede i ekoloških proizvoda?

- U POTPUNOSTI SU OSVIJEŠTENI
- DJELOMIČNO SU OSVIJEŠTENI
- NISU OSVIJEŠTENI

5. Koji u razlozi za to?

6. Mislite li da je ekološka poljoprivreda dovoljno razvijena u Republici Hrvatskoj?

- DA
- NE
- NE ZNAM

7. Možete li navesti razloge za odgovor na prethodno pitanje?

8. Da li kupujete ekološke proizvode?

- ČESTO
- PONEKAD
- NIKAD

9. Dajete li prednost proizvodima iz ekološke poljoprivrede ili ostalim proizvodima i zbog čega?

- DA
- NE

10. Smatrate li da su ekološki proizvodi daleko kvalitetniji od ostalih proizvoda?

- DA
- NE

11. Mislite li da su proizvodi iz ekološke poljoprivrede precijenjeni?

- DA
- NE

12. Koja je uloga Vlade, medija i lokalnog stanovništva u razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj? Obrazložite.

	Iznimna uloga	Djelomična uloga	Nevažna uloga	Obrazloženje
Vlada				
Mediji				
Lokalno stanovništvo				

13. Smatrate li da su ekološki proizvodi preskupi (obrazložite svoj stav)?

- DA
- NE
- NEKI

14. Mislite li da će u nekoj daljoj budućnosti poljoprivreda podrazumijevati isključivo ekološku poljoprivredu (obrazložite svoj stav)?

- DA
- NE
